

Centraal Bureau voor de Statistiek

Divisie Sociale en ruimtelijke statistieken (SRS)

Sector Statistische Analyse Personen (SAV)

Postbus 24500

2490 HA Den Haag

Ontwikkelingen Rente AWBZ-Zorginstellingen, 1987 - 2009

Karin Riksen

Datum:

12 januari 2011

ONTWIKKELINGEN RENTE AWBZ-ZORGINSTELLINGEN, 1987 - 2009

Samenvatting: Afgelopen jaren ontvingen AWBZ-zorginstellingen een gegarandeerde vergoeding voor hun kapitaallasten van zorgvastgoed via het wettelijk budget. Tot de kapitaallasten worden rentelasten, afschrijvingen en huur gerekend. Binnenkort moeten zorginstellingen integrale tarieven gaan hanteren waarbij een vergoeding is inbegrepen voor de kapitaallasten. Het is belangrijk dat de tarieven gebaseerd worden op een reële vergoeding van de rentelasten. Op basis van de overzichten van langlopende leningen uit jaarrekeningen 2009 wordt de ontwikkeling in de afgelopen twintig jaar geschetst van de werkelijke rentepercentages en rentelasten. Verder worden de gerealiseerde rentelasten vergeleken met de door de NZa vergoede rentelasten en wordt het verschil bekeken tussen de werkelijke rente en de kapitaalmarktrente.

De rentepercentages waarvoor zorgconcerns langlopende leningen afsluiten verschillen sterk. De spreiding van de rente is sinds de introductie van de rentenormering in 1996 minder groot. Vanaf 2008 neemt de spreiding weer toe.

Trefwoorden: Rente, AWBZ, werkelijke lasten, NZa, langlopende leningen, kortlopende leningen, vastgoed.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Beschrijving van het onderzoek	4
2.1	Populatie	4
2.2	Onderzoeksmethode	4
2.3	Bronnen	4
2.4	Opmerkingen bij de tabellen en figuren	7
3.	Financiële kengetallen zorginstellingen	8
3.1	Lang- en kortlopende schulden en kapitaallasten naar sector	8
3.2	Representativiteit uitgevoerde analyse	10
3.3	Rentevergoeding NZa 2009 versus jaarrekeningen 2009	12
4.	Lang krediet	13
4.1	Spreiding van rente lang krediet	13
4.2	Kapitaalmarktrente	15
4.3	Rente lang krediet naar sector	16
4.4	Rente lang krediet naar grootteklasse totale bedrijfsopbrengsten	18
4.5	Rente lang krediet naar looptijd van de lening	19
4.6	Rente lang krediet naar solvabiliteit, weerstandsvermogen, rentabiliteit, inzenddatum DigiMV en ziekteverzuim	20
4.7	Rentelasten lang krediet	22
5.	Kort krediet	24
6.	Conclusies	26
7.	Begrippen en afkortingen	28
8.	Tabellenset	32

1. Inleiding

Voor de beleidsontwikkeling van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is er behoefte aan inzicht in de ontwikkeling, over de afgelopen twintig jaar, van de werkelijke rentelasten van zorginstellingen die geheel of grotendeels gefinancierd worden vanuit de AWBZ.

Aanleiding voor deze vraag is de afschaffing van het zogenaamde bouwregime per 1 januari 2009 en de introductie van integrale tarieven inclusief kapitaallasten per 1 januari 2012. Voor de afschrijvingskosten zijn nieuwe termijnen vastgesteld. Voor de vergoeding van de rentelasten moeten nieuwe rentepercentages worden vastgesteld.

Het ministerie van VWS heeft daarom het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in het voorjaar van 2010 gevraagd om tabellen en figuren samen te stellen die inzicht geven in de relatie van de door de AWBZ-zorginstellingen werkelijk betaalde rente met de algemene kapitaal- en geldmarktrente. Ook is het CBS gevraagd om de werkelijk betaalde rente door zorginstellingen te vergelijken met de in de afgelopen jaren door de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) vergoede rente via genormeerde tarieven. Dit rapport is een herhaling van dit eerdere onderzoek waarbij de resultaten zijn gebaseerd op recente jaarrekeningen 2009. Het vorige onderzoek was op basis van jaarrekeningen 2007.

In dit onderzoek is de ontwikkeling van de rente van langlopende leningen bekeken over de jaren 1987 - 2009. Deze analyses zijn gebaseerd op de gegevens over leningen die zorgconcerns tot eind 2009 zijn aangegaan. Naast de afgesloten rentepercentages is ook de looptijd van de lening en de grootte van de totale bedrijfsopbrengsten van het zorgconcern in het onderzoek meegenomen. Afzonderlijke analyses zijn uitgevoerd voor de sectoren Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ), Gehandicaptenzorg (GHZ) en Verpleging- en Verzorgingshuiszorg (VV).

2. Beschrijving van het onderzoek

2.1 Populatie

De populatie in dit onderzoek bestaat uit zorgconcerns met als hoofdactiviteit GGZ (langdurige en geneeskundige GGZ), GHZ of VV, die geheel of gedeeltelijk gefinancierd worden vanuit de AWBZ. Als de zorgconcerns naast bovengenoemde hoofdactiviteit nog andere zorg of diensten verlenen, tellen deze nevenactiviteiten mee in de statistische beschrijving.

2.2 Onderzoeksmethode

Voor de berekeningen van de uitkomsten vormen de overzichten van langlopende leningen per zorgconcern uit de jaarrekeningen de basis. AWBZ-zorginstellingen zijn conform de regeling jaarverslaggeving verplicht om deze overzichten op te nemen in de jaarrekening. Per lening worden gegevens verstrekt over werkelijk betaalde rente, hoofdsom, looptijd, restschuld en aflossingen. Het voor dit onderzoek samengestelde bestand met leninggegevens is afkomstig uit door zorgconcerns gedeponeerde jaarrekeningen in Pdf bij het CIBG op www.jaarverslagenzorg.nl. Op basis van dit bestand zijn diverse analyses uitgevoerd.

Voor de vergelijking van de gegevens per lening met de uitkomsten uit de statistiek Zorginstellingen van het CBS en met de NZa-vergoedingen (beschikbaar op NZa-instellingsniveau) zijn de individuele leninggegevens geaggregeerd naar het niveau van het zorgconcern. Hierbij is voor de looptijd en de rente per zorgconcern een gemiddelde over alle leningen berekend.

De indeling van individuele leninggegevens naar sector en naar grootte van de totale bedrijfsopbrengsten van het zorgconcern volgt uit de koppeling per zorgconcern met de microdata uit de statistiek 'Zorginstellingen' via het 'Zorgeenhedenregister' van het CBS.

2.3 Bronnen

a) Overzicht Langlopende leningen uit Jaarrekeningen (pdf) (CIBG)

Zorgconcerns die geheel of gedeeltelijk gefinancierd worden uit de Zvw/AWBZ moeten vanaf 2007 elk jaar verantwoording afleggen over de manier waarop zij hun geld besteden. Die verantwoording doen ze aan de hand van het 'Jaardocument Zorginstellingen', dat door het CIBG wordt verzameld. Het Jaardocument bestaat uit drie onderdelen: het 'Maatschappelijke verslag', kwantitatieve variabelen in 'DigiMV' en een jaarrekening in Pdf (of Excel). De jaarrekeningen worden op internet gedeponeerd via de website www.jaarverslagenzorg.nl. Voor het jaar 2009 zijn vanuit de meeste jaarrekeningen in Pdf aangeleverd. Van de Pdf-files zijn de gegevens uit het onderdeel 'overzicht leningen' via OCR (Optical Character

Recognition) naar een database overgebracht. Daarnaast zijn van diverse Pdf-files de gegevens handmatig vertoetst.

In het overzicht Langlopende leningen geeft het zorgconcern aan welke leningen gedurende het jaar zijn afgesloten en/of afgelost. Van leningen die in eerdere jaren zijn afgesloten wordt de datum van afsluiting opgegeven, het rentepercentage en de resterende looptijd.

b) Gaafgemaakte DigiMV-data (CBS)

Door het CBS zijn statistieken over de jaren 2006 t/m 2009 samengesteld over zorginstellingen op basis van DigiMV-data. De DigiMV-data zijn onderdeel van het 'Jaardocument Zorginstellingen' en bevatten (een selectie van) de balans- en resultaatrekening variabelen. Ook bevat DigiMV een sectorspecifieke opvraag (bijv. productiegegevens). Het overzicht langlopende leningen maakt geen onderdeel uit van DigiMV.

Door het CBS is het ruwe DigiMV-bestand gaafgemaakt, d.w.z. op basis van diverse controles is de data gecorrigeerd en/of aangevuld. Vervolgens zijn de uitkomsten opgehoogd tot de populatietotalen op basis van NZa-budgetten. De doelpopulatie bestaat uit zorgconcerns die geheel of gedeeltelijk gefinancierd worden uit de Zvw/AWBZ en met de volgende klasse van de StandaardBedrijfsIndeling (SBI) uit het Algemeen Bedrijfsregister (ABR):

Staat 1. Aantal zorgconcerns per SBI-klasse, 2009

SBI	Hoofdactiviteit	Aantal zorgconcerns (in 2009)
85115 + 85156	Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)	95
85312 + 85321	Gehandicaptenzorg (GHZ)	141
85311 + 85313	Verpleeghuis- en Verzorgingshuiszorg (VV)	322
Daarnaast is vergeleken met de volgende SBI-klasse		
85111 t/m 85114	Ziekenhuiszorg (ZKH)	111
85324	Thuiszorg (T)	151

Tot de SBI Ziekenhuiszorg (ZKH) behoren zowel academische, algemene als categorale ziekenhuizen en revalidatie-instellingen.

Per zorgconcern zijn in de statistiek 'Zorginstellingen' naast de hoofdactiviteit ook alle nevenactiviteiten meegenomen in de statistische beschrijving. Dit betekent bijvoorbeeld dat een concern dat naast een ziekenhuis ook een klein verpleeghuis heeft, in de beschrijving naast de ziekenhuiszorg ook de verpleeghuisactiviteiten meeneemt.

c) Aanvaardbare rentelasten uit de nacalculatieformulieren (NZa)

In de nacalculatieformulieren van de NZa verantwoorden zorginstellingen de productie van een jaar. Op basis van deze nacalculatieformulieren wordt het definitieve budget door de NZa aan de zorginstelling toegekend. De rentelasten uit de nacalculatieformulieren 2009 zijn de totale kosten die in 2009 binnen het budget door de NZa m.b.t. rente zijn vergoed. Deze kosten worden berekend aan de hand van normrentes en volgen uit het 'calculatiemodel rentekosten'. De vergoede rentelasten 2009 zijn conform NZa beleidsregels (CA-414) opgebouwd uit meerdere onderdelen;

- Genormeerde rentelasten van langlopende leningen;
- Normrente over verschil activa en passiva (= kort krediet volgens NZa);
- Inflatievergoeding over het eigen vermogen;
- Het rentedeel gehuurde instandhouding.

Voor dit onderzoek zijn alleen de totale bedragen aan vergoede rentelasten per zorginstelling uit het AWBZ-budget beschikbaar. Om een vergelijking te kunnen maken met jaarrekeningdata 2009 zijn de door de NZa vergoede rentebedragen over 2009 gebruikt.

d) Geld- en kapitaalmarktrente (DNB)

De Nederlandsche Bank (DNB) publiceert op de eigen website diverse reeksen met rentetarieven. Voor dit onderzoek is de Euribor/Aibor (eenmaands, driemaands en twaalfmaands) gebruikt ter vergelijking van de kortlopende rente. Voor vergelijking van de langlopende rente is de kapitaalmarktrente 'jongste tienjarige staatslening' overgenomen.

Als maatstaf van de kapitaalmarktrente wordt vaak naar staatsleningen gekeken. Gezien het lage debiteurenrisico (risico dat er niet betaald wordt) bij een Nederlandse staatslening, geldt dit tarief vaak als een soort basistarief. Andere leningen met hogere risico's kennen dan een renteopslag voor dat hogere risico, waarbij geldt dat de opslag hoger wordt, naarmate het debiteurenrisico hoger wordt. Bovendien geldt normaal gesproken dat de rente hoger wordt bij een langere looptijd. Ook bij hypotheekleningen en consumptieve leningen is de kapitaalmarktrente belangrijk. Bij leningen met een langere renteperiode, bewegen de hypotheekrente en de leenrente vaak mee met de kapitaalmarktrente. Voor de jongste tienjarige staatslening wordt altijd een staatslening gekozen, met een looptijd in de buurt van de 10 jaar. Bron: www.homefinance.nl.

De Euribor rentetarieven worden in de financiële wereld gebruikt voor het vaststellen van rentes voor allerlei afgeleide producten, zoals hypotheekleningen, spaarrekeningen en renteswaps. Bij hypotheekleningen, leningen en spaarrekeningen met een korte rentevaste periode, is de hoogte van de hypotheekrente, spaarrente en leenrente daardoor nauw verbonden met de renteontwikkeling van het Euribor tarief met een vaste opslag. Bron: www.homefinance.nl.

2.4 Opmerkingen bij de tabellen en figuren

Betekenis jaren in figuren

De in dit onderzoek getoonde overzichten van rentepercentages naar jaren zijn gebaseerd op de overzichten van langlopende leningen uit de jaarrekeningen van het verslagjaar 2009. De jaren verwijzen hierin naar het jaar waarin een lening is afgesloten.

Bronvermelding

De bronvermelding bij de figuren en tabellen verwijst naar de gebruikte data voor het samenstellen van de specifieke figuur of tabel. Indien alleen gegevens uit de ‘overzichten langlopende leningen’ van de jaarrekeningen 2009 zijn gebruikt, bijvoorbeeld in een overzicht gemiddelde rentepercentages naar jaren, wordt de bron ‘jaarrekeningen 2009’ vermeld. In geval van aanvulling met populatiegegevens uit de statistiek ‘Zorginstellingen’, bijvoorbeeld gebruik van ‘Totale bedrijfsopbrengsten’, is de bronvermelding ‘CBS’ opgenomen. De bron ‘DNB’ verwijst naar de rentetarieven ‘Euribor’ (rente kort krediet) en/of ‘jongste tienjarige staatslening’ (rente lang krediet) van De Nederlandsche Bank (DNB). De bron NZa verwijst naar de rentevergoedingen die zorginstellingen hebben ontvangen van de NZa (onderdeel van wettelijk budget).

Totale populatie of steekproef?

De grafieken en tabellen in hoofdstuk 3 beschrijven de totale populatie zorginstellingen die geheel of gedeeltelijk gefinancierd worden uit de AWBZ/Zvw. Voor een groot deel van deze instellingen zijn leninggegevens beschikbaar uit de overzichten van langlopende leningen uit de jaarrekeningen.

De resultaten in hoofdstuk 4 zijn gebaseerd op deze leninggegevens uit de jaarrekeningen en beschrijven dus alleen een representatieve steekproef, en niet de totale populatie. Enige uitzondering hierop in hoofdstuk 4 is tabel 11 waarin de berekende rentelasten op basis van de gegevens uit de jaarrekeningen zijn opgehoogd tot populatietotalen.

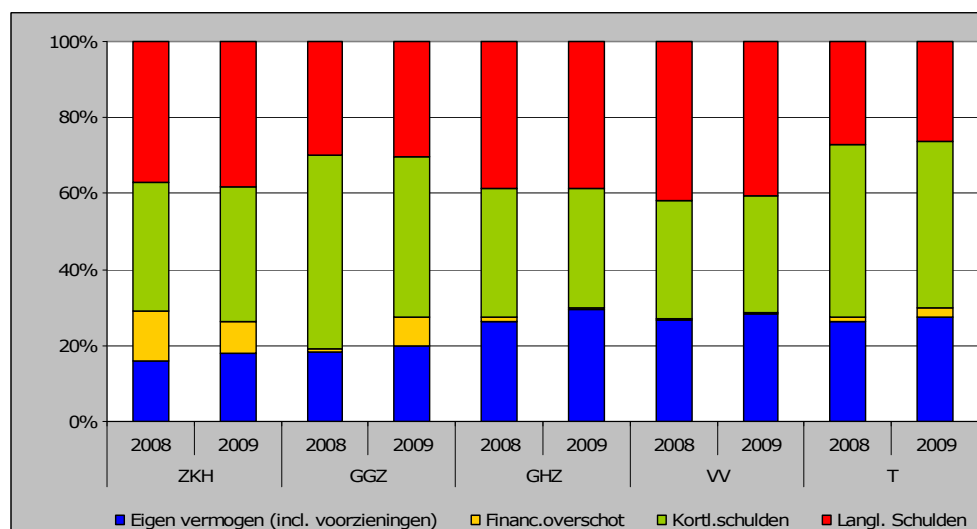
3. Financiële kengetallen zorginstellingen

3.1 Lang- en kortlopende schulden en kapitaallasten naar sector

De opbouw van de schuldenlast van zorgconcerns kan sterk verschillen. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met het type activa (bezittingen). Een zorgconcern met veel materiële vaste activa, trekt hiervoor veelal langlopende kredieten aan. In geval van meer kortdurende verplichtingen, wordt eerder kortlopend krediet aangetrokken. Dit verschil is duidelijk te zien bij de sectoren Verpleging- en Verzorging (VV) en de sector Thuiszorg (T). Thuiszorgactiviteiten zijn extramuraal van karakter. Dit betekent dat het aandeel materiële vaste activa (o.a. gebouwen) bij Thuiszorg naar verhouding veel lager is dan bij de Verzorging- en Verpleeghuiszorg, die vooral intramuraal plaatsvindt. In figuur 1 is zichtbaar dat het aandeel opgenomen kortlopende leningen bij thuiszorgconcerns veel groter is dan bij de verpleeg- en verzorgingshuizen (VV).

Het aandeel kortlopende schulden bij de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) is in 2009 afgenomen ten opzichte van het aandeel in 2008. Om de DBC's te kunnen voorfinancieren waren veel GGZ-concerns in 2008 genoodzaakt om kortlopende schulden aan te gaan. Door de verbeterde financiële situatie van GGZ-concerns is het aandeel kortlopende schulden in 2009 afgenomen. Het aandeel langlopende leningen bij de GGZ is vrijwel gelijk gebleven.

Figuur 1. Procentuele verdeling Balans Passiva, 2008 en 2009

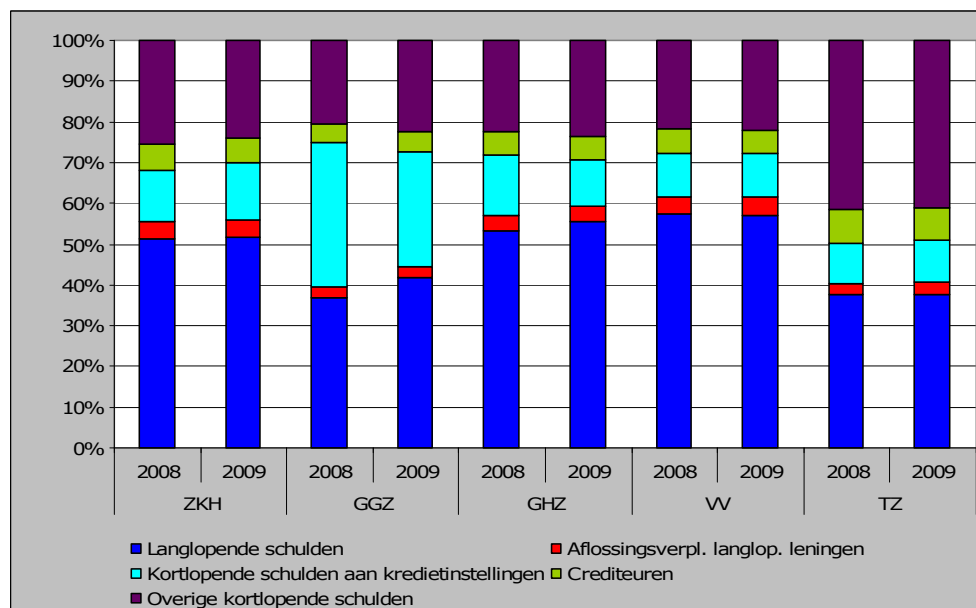

Bron: CBS.

De opbouw binnen de kort- en langlopende leningen is zichtbaar in figuur 2. Voor de meeste sectoren ligt het aandeel langlopende leningen in de buurt van de 50 procent. Een uitzondering vormt de GGZ en de Thuiszorg met een kleiner aandeel van 37 tot 42 procent. Het onderscheid tussen kort- en langlopende leningen ligt in de jaarrekening op 1 jaar. De langlopende leningen hebben een (resterende) looptijd

van langer dan 1 jaar. De aflossingverplichtingen van langlopende leningen worden in de jaarrekening (en DigiMV) als afzonderlijke post opgenomen onder de kortlopende leningen. Deze leningen, die een oorspronkelijke looptijd hebben van langer dan één jaar, verschuiven het laatste jaar naar de kortlopende schulden. Deze aflossingverplichtingen worden door de zorgconcerns ook meegenomen in het ‘overzicht langlopende leningen’ in de jaarrekening.

Figuur 2. Procentuele verdeling langlopende en kortlopende schulden, 2008 en 2009

Bron: CBS.

Afgelopen jaren ontvingen zorginstellingen een gegarandeerde vergoeding voor hun kapitaallasten via het wettelijk budget. Tot de kapitaallasten worden financiële lasten, afschrijvingen en kosten van huur en lease van kapitaalgoederen gerekend. Binnenkort moeten zorginstellingen integrale tarieven gaan hanteren waarbij een vergoeding is inbegrepen voor de kapitaallasten. In combinatie met prestatiebekostiging loopt een zorginstelling hierdoor het risico dat kapitaallasten niet volledig worden gedekt als niet 100 procent van de geplande omzet wordt gehaald. Zie staat 2 voor een overzicht van de kapitaallasten van zorgconcerns in 2009. Voor elke zorgsector bedraagt het aandeel van de financiële lasten, waarvan het merendeel rentelasten betreft ongeveer 2% van de totale lasten. Alleen bij de Thuiszorg ligt dit aandeel een stuk lager met 0,7%.

Staat 2. Kapitaallasten zorgconcerns, 2009

Sector	Afschrijvingen	Huur	Financiële lasten	Overige bedrijfslasten	Totale bedrijfslasten (incl. financiële lasten)
mln euro					
ZKH	1.350	128	379	17.875	19.731
GGZ	224	175	94	4.654	5.151
GHZ	368	254	108	5.982	6.725
VV	670	541	206	9.710	11.127
T	108	112	26	3.253	3.499
Totaal	2.720	1.209	813	41.474	46.233
% aandeel					
ZKH	6,8	0,6	1,9	90,6	100
GGZ	4,3	3,4	1,8	90,3	100
GHZ	5,5	3,8	1,6	89,0	100
VV	6,0	4,9	1,9	87,3	100
T	3,1	3,2	0,7	93,0	100
Totaal	5,9	2,6	1,8	89,7	100

Bron: CBS.

Gekeken naar het totale aandeel kapitaallasten in de totale bedrijfslasten van zorgconcerns, komt naar voren dat bij de VV-instellingen het aandeel kapitaallasten het grootste is en bij de thuiszorginstellingen het kleinst. Bij thuiszorginstellingen is het aandeel afschrijvingen in de totale bedrijfslasten het laagst. Bij de ziekenhuizen daarentegen het hoogst. De ziekenhuizen hebben een heel laag aandeel aan huur in de totale bedrijfslasten.

3.2 Representativiteit uitgevoerde analyse

De analyse is uitgevoerd op jaarrekeningen van 357 AWBZ-zorgconcerns (GGZ, GHZ en VV en exclusief T). Deze AWBZ-concerns uit de steekproef hebben gezamenlijk 17,3 miljard euro aan totale bedrijfsopbrengsten en vertegenwoordigen 73% van de totale bedrijfsopbrengsten van alle AWBZ-concerns.

In staat 3 is zichtbaar dat voor de diverse sectoren (uitgezonderd Thuiszorg) van een voldoende groot aantal zorgconcerns leninggegevens beschikbaar zijn. Qua aantal zorgconcerns is de dekkinggraad bij de thuiszorg laag, maar qua aandeel eindstand langlopende leningen wel voldoende. Dit komt doordat kleine thuiszorginstellingen veelal geen langlopende leningen hebben. In tabel 3 in de bijgaande tabellen set worden de cijfers verder uitgesplitst naar grootteklasse van de totale bedrijfsopbrengsten. Op basis hiervan (staat 3 en tabel 3) lijkt het goed mogelijk representatieve uitkomsten te publiceren over rentepercentages en rentelasten van AWBZ-zorgconcerns.

Staat 3. Representativiteit sectoren in onderzoek, 2009

Sector	Zorgconcerns			Totaal bedrijfsopbrengsten			Totaal eindstand (restschuld) langlopende leningen		
	Leninggegevens uit Jaarrekening beschikbaar	Geen leninggegevens beschikbaar	Totaal	Leninggegevens uit Jaarrekening beschikbaar	Geen leninggegevens beschikbaar	Totaal	Leninggegevens uit Jaarrekening beschikbaar	Geen leninggegevens beschikbaar	Totaal
	Aantal			mln euro					
ZKH	91	20	111	13.854	6.137	19.991	4.665	4.091	8.756
GGZ	48	47	95	3.932	1.307	5.238	1.249	355	1.604
GHZ	84	57	141	5.019	1.907	6.927	1.423	807	2.230
VV	225	97	322	8.316	3.048	11.364	2.976	1.152	4.129
T	25	126	151	2.623	892	3.516	407	117	524
<i>AWBZ (excl. T)</i>	<i>357</i>	<i>201</i>	<i>558</i>	<i>17.267</i>	<i>6.262</i>	<i>23.529</i>	<i>5.648</i>	<i>2.314</i>	<i>7.962</i>
Totaal	473	347	820	33.744	13.292	47.036	10.721	6.522	17.243
	%								
ZKH	82	18	100	69	31	100	53	47	100
GGZ	51	49	100	75	25	100	78	22	100
GHZ	60	40	100	72	28	100	64	36	100
VV	70	30	100	73	27	100	72	28	100
T	17	83	100	75	25	100	78	22	100
<i>AWBZ (excl. T)</i>	<i>64</i>	<i>36</i>	<i>100</i>	<i>73</i>	<i>27</i>	<i>100</i>	<i>71</i>	<i>29</i>	<i>100</i>
Totaal	58	42	100	72	28	100	62	38	100

3.3 Rentevergoeding NZa 2009 versus jaarrekeningen 2009

Staat 4. Rentevergoeding NZa en financiële lasten uit jaarrekening, 2009

Sector	Grootteklasse totale bedrijfsopbrengsten	NZa: Vergoeding rentelasten (AWBZ)	DigiMV: Financiële lasten	Vershil
<i>mln euro</i>				
GGZ				
	tot 25 mln	1,7	3,8	-2,0
	25 tot 50 mln	4,1	9,1	-3,0
	50 tot 100 mln	12,7	16,7	-4,0
	100 mln en meer	57,0	64,4	-7,4
	Subtotaal	75,6	94,0	-8,4
GHZ				
	tot 25 mln	5,8	7,3	-1,5
	25 tot 50 mln	14,8	16,2	-1,4
	50 tot 100 mln	27,8	24,6	3,2
	100 mln en meer	63,1	60,1	3,0
	Subtotaal	111,5	108,2	3,3
VV				
	tot 25 mln	45,2	43,9	3,3
	25 tot 50 mln	52,6	43,3	9,3
	50 tot 100 mln	60,6	50,6	10,0
	100 mln en meer	73,9	68,4	5,5
	Subtotaal	232,4	206,2	28,2

Bron: NZa, CBS.

De cijfers in staat 4 betreffen de totale CBS-populaties van instellingen die geheel of gedeeltelijk AWBZ/Zvw-gefinancierd zijn in 2009 en met de hoofdactiviteit GGZ, GHZ of VV.

Uit staat 4 blijkt dat alle AWBZ-zorgconcerns (excl. Thuiszorg) 420 miljoen euro ontvingen als vergoeding uit de AWBZ voor de rentelasten. Deze vergoeding is hoger dan de totale gerealiseerde financiële lasten (zoals opgenomen in de jaarrekeningen), waarvan het grootste deel rentelasten betreft, ter grootte van 408 miljoen euro.

Het totaal aan NZa-vergoedingen bij de GGZ ligt onder de totale financiële lasten uit de jaarrekeningen. Dit komt waarschijnlijk doordat de kapitaallasten (incl. rente) m.b.t. kleinschalig wonen niet opgenomen zijn in het nacalculatieformulier.

4. Lang krediet

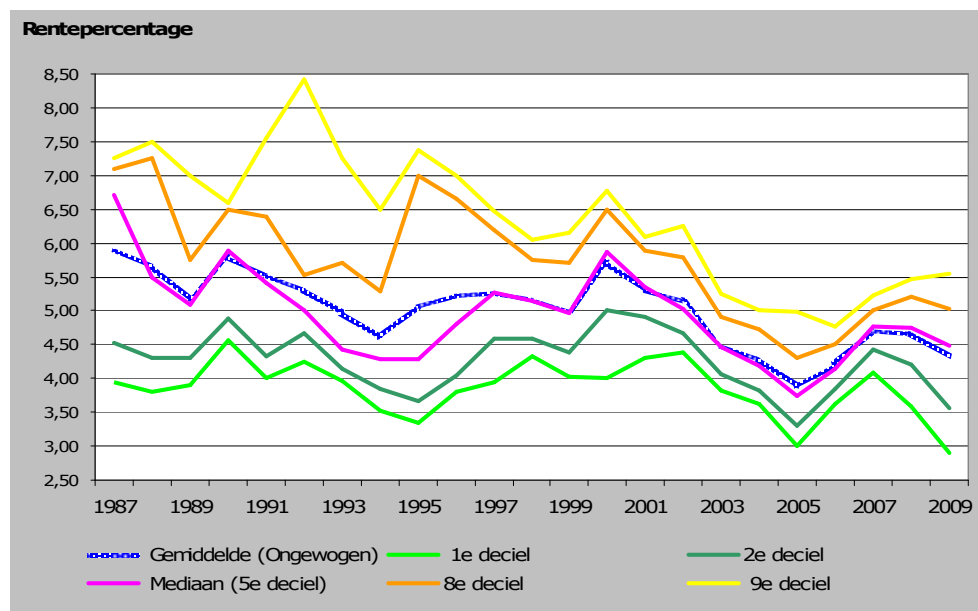
4.1 Spreiding van rente lang krediet

In onderstaande figuur zijn per jaar de gemiddelde rentepercentages weergegeven voor AWBZ-zorgconcerns. In deze groep zijn de concerns met hoofdactiviteit ziekenhuiszorg en thuiszorg niet meegenomen.

De rentepercentages zijn de werkelijke rentepercentages waarvoor zorgconcerns leningen hebben afgesloten. Deze zijn afkomstig uit het overzicht langlopende leningen uit de jaarrekeningen. In onderstaande figuren verwijzen de jaren langs de horizontale as naar de afsluitingsdata van de leningen. Belangrijk daarbij op te merken is dat de figuren alleen gebaseerd zijn op leningen die zorgconcerns in 2009 in het overzicht langlopende schulden hebben beschreven. Dat zijn alle langlopende schulden inclusief de aflossingsverplichtingen van langlopende leningen. In de jaarrekening (en DigiMV) worden deze aflossingsverplichtingen van langlopende leningen onder de kortlopende schulden meegenomen.

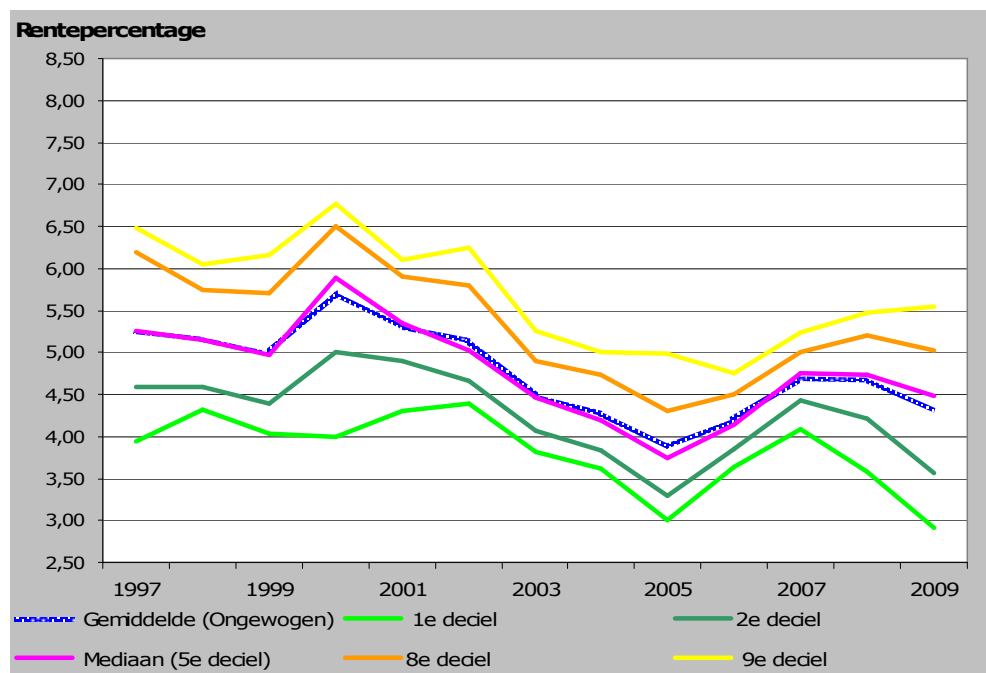
Naast het ongewogen gemiddelde zijn tevens decielgroepen bepaald. Hiervoor is per jaar het totaal aan rentepercentages verdeeld in 10 gelijke groepen of decielen. Ieder deciel heeft betrekking op 10% van het aantal rentepercentages. Deciel 10 bevat het laagste 10% rentepercentage. De mediaan (5^e deciel) heeft als voordeel boven het gemiddelde dat deze ongevoelig is voor extreme waarden.

Figuur 3. Spreiding van rente uit jaarrekeningen 2009, AWBZ-zorgconcerns (excl. T), 1987-2009

Bron: jaarrekeningen 2009.

Figuur 4. Spreiding van rente uit jaarrekeningen 2009, AWBZ-zorgconcerns (excl. T), 1997-2009

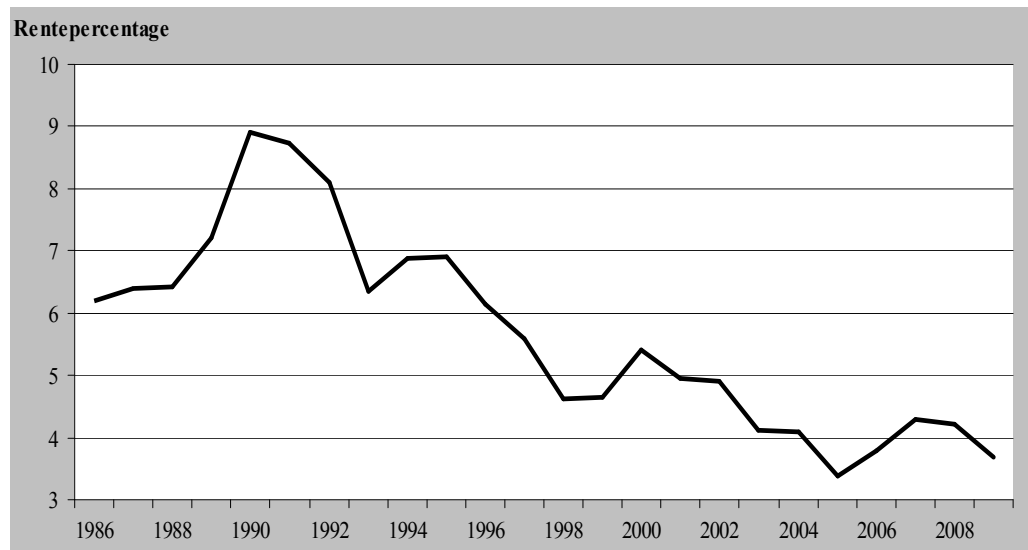

Bron: jaarrekeningen 2009.

In bovenstaande figuren is duidelijk een grote spreiding tussen rentepercentages zichtbaar. In figuur 4 wordt op een recenter deel van de getoonde periode van figuur 3 ingezoomd. De laatste jaren is de spreiding kleiner dan in de jaren '80 en begin jaren '90. Vanaf 2008 neemt de spreiding weer toe. Zie de laatste kolom van tabel 4 met cijfers over het interdecieel, d.w.z. het verschil tussen 1^e en 9^e deciel. Voor leningen afgesloten in 2009 was de rente behorende bij de 1^e decielgroep 2,91% en die bij de 9^e decielgroep 5,55%.

4.2 Kapitaalmarktrente

Figuur 5. Rente van jongste tienjarige staatslening, 1986 – 2009

Bron: DNB.

In figuur 5 is zichtbaar dat de kapitaalmarktrente, gemeten aan de hand van die van de jongste tienjarige staatslening, sinds 1990 met een hoge waarde van bijna 9% gestaag is gedaald naar 3,7% in 2009.

4.3 Rente lang krediet naar sector

De gemiddelde rente waarvoor zorginstellingen leningen hebben afgesloten ligt voor de jaren na 1999 dicht bij de kapitaalmarktrente van de ‘jongste tienjarige staatslening’. Van de leningen die voor 1996 zijn afgesloten liggen de door zorgconcerns overeengekomen rentepercentages ver onder de kapitaalmarktrente. Voor de jaren na 2006 wordt de afstand tussen de afgesloten rentepercentages en de kapitaalmarktrente weer iets groter. Hierbij liggen de afgesloten rentepercentages boven de kapitaalmarktrente. Zie onderstaande figuren. In figuur 7 wordt ingezoomd op de jaren 1997 – 2009.

Met ingang van het jaar 1996 is een begin gemaakt met de geleidelijke invoering van de rentenormering voor zorginstellingen. In 2005 is de laatste sector (Verpleging & Verzorging) voor de bepaling van de rentevergoeding volledig genormeerd. Voor de Thuiszorginstellingen geldt een afwijkende bekostigingssystematiek. Voor de invoering van de rentenormering waren de rentelasten volledig nacalculeerbaar.

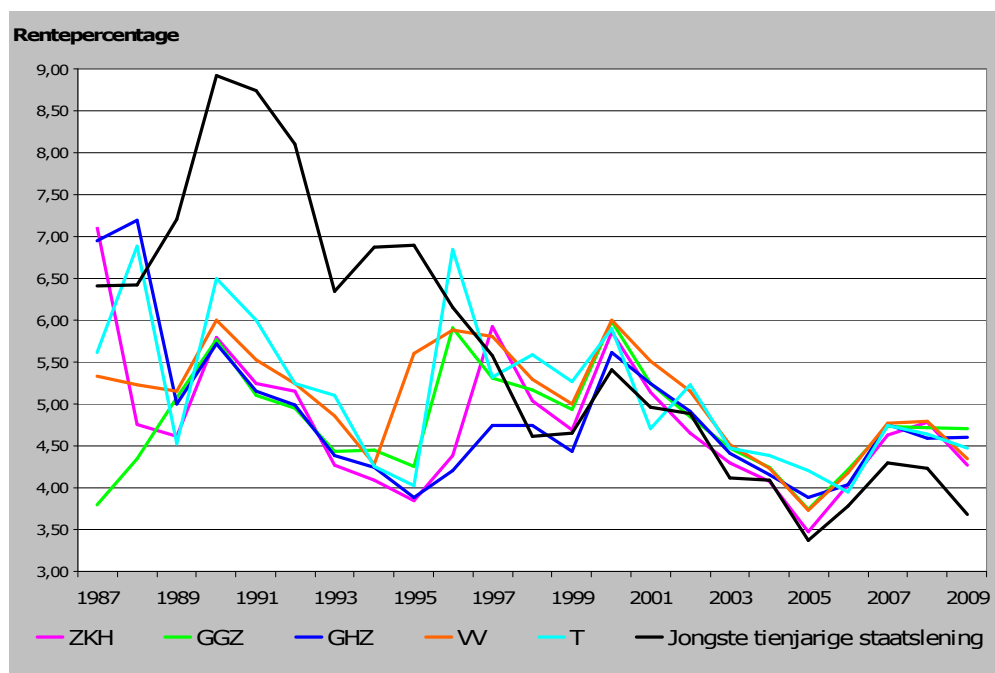
Het systeem van rentenormering geeft de zorginstellingen de mogelijkheid om bij gunstig afgesloten rentepercentages een financieel voordeel te behalen, wanneer de afgesloten werkelijke rente onder de normrente ligt. Daarentegen kan de door zorginstellingen overeengekomen rente ook boven de normrente liggen en dus tot een financieel nadeel leiden.

Voor de jaren voor 1996 is een groot verschil zichtbaar tussen de werkelijk betaalde rente en de kapitaalmarktrente. Uit studie van enkele jaarrekeningen uit eerdere jaren (o.a. 2004 en 2005) komt naar voren dat na oprichting van het Waarborgfonds voor de zorgsector in 1999, zorginstellingen diverse leningen opnieuw met borging hebben afgesloten tegen een veel gunstiger rentepercentage. Wellicht zijn de lage rentepercentages in vergelijking tot de kapitaalmarktrente voor 1996 deels het gevolg van deze wijzigingen in de leningenportefeuilles door de zorgconcerns.

Overeenkomstig de kapitaalmarktrente is het gemiddeld rentepercentage voor AWBZ-instellingen van 2000 tot 2005 sterk gedaald van 5,71 procent tot 3,89 procent. In 2006 tot en met 2009 liggen de percentages weer iets hoger.

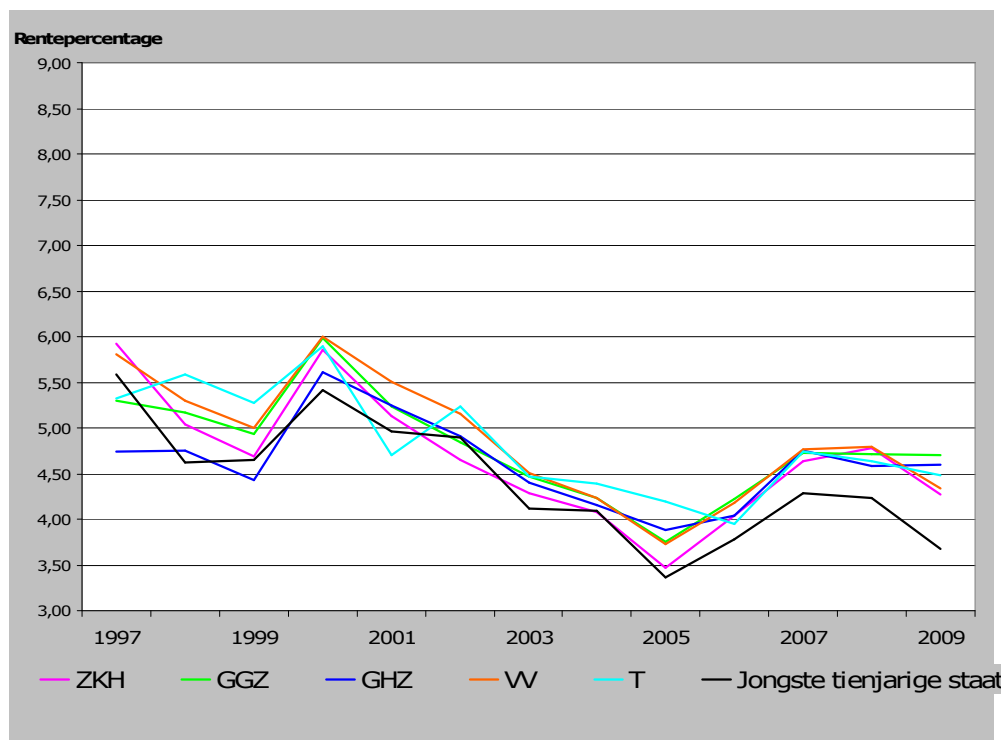
Zoals uit staat 6 en 7 volgt, is het gemiddeld over de jaren 1987 tot en met 2009 afgesloten rentepercentage bij de sector ZKH en vervolgens GHZ het laagste. De gemiddeld afgesloten rentepercentages van VV en T zijn het hoogst.

Figuur 6. Mediane rente uit jaarrekeningen 2009 en kapitaalmarktrente, 1987-2009

Bron: DNB, jaarrekeningen 2009.

Figuur 7. Mediane rente uit jaarrekeningen 2009 en kapitaalmarktrente, 1997-2009

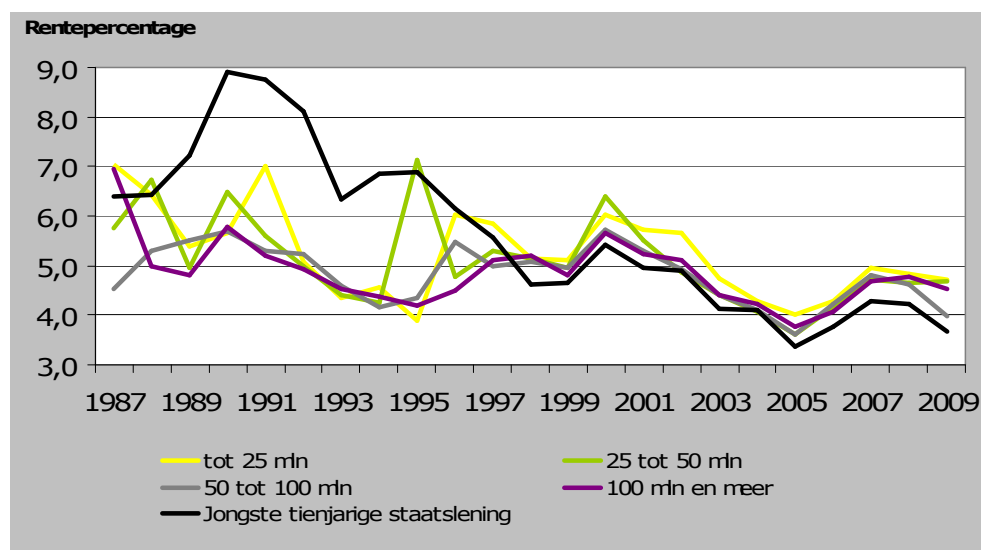
Bron: DNB, jaarrekeningen 2009.

4.4 Rente lang krediet naar grootteklasse totale bedrijfsopbrengsten

Ook is gekeken naar de relatie tussen de grootte van de bedrijfsopbrengsten van het zorgconcern en de rentepercentages van de afgesloten leningen. In figuren 8 en 9 is voor AWBZ-zorgconcerns (exclusief Thuiszorg (T)) de mediane rente voor de jaren 1987 – 2009 respectievelijk de jaren 1997 – 2009 getoond. Hierbij zijn de concerns in vier groepen verdeeld naar grootte van de totale bedrijfsopbrengsten. Uit de figuren volgt dat er geen duidelijke relatie zichtbaar is tussen de grootte van de bedrijfsopbrengsten en het rentepercentage. Voor een aantal jaren is zichtbaar dat de grote zorgconcerns een iets lagere rente laten zien, en de kleinste instellingen, met bedrijfsopbrengsten kleiner dan 25 miljoen euro, voor een aantal jaren een iets hogere rente hebben afgesloten.

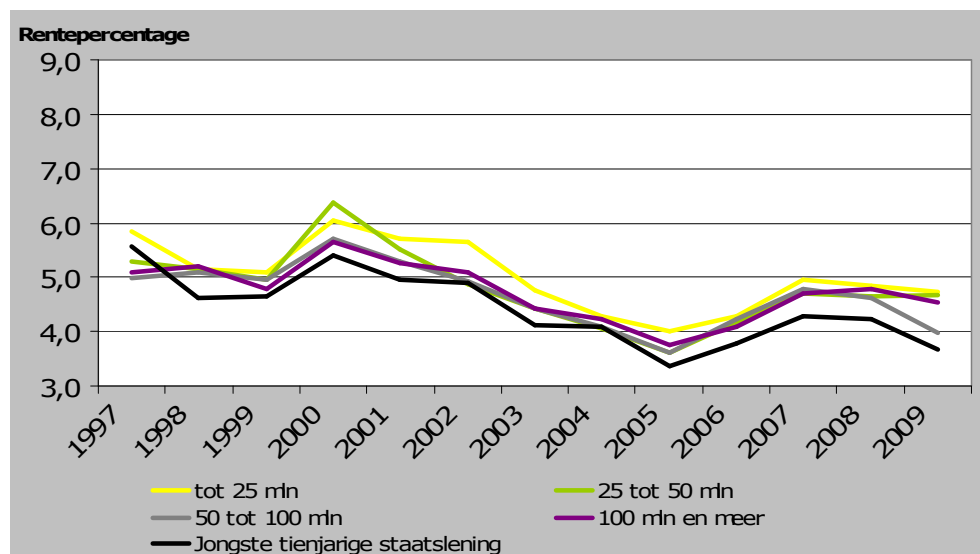
Voor de jaren 1987 tot en met 2009 als geheel, komt ditzelfde beeld naar voren. En is voor deze jaren het gemiddelde rentepercentage en mediane rentepercentage van afgesloten leningen kleiner naarmate de omvang van het concern (in bedrijfsopbrengsten) toeneemt.

Figuur 8. Mediane rente uit jaarrekeningen 2009 naar grootteklasse van de totale bedrijfsopbrengsten, AWBZ-zorgconcerns (excl. T) en kapitaalmarktrente, 1987-2009

Bron: jaarrekeningen 2009, CBS.

Figuur 9. Mediane rente uit jaarrekeningen 2009 naar grootteklasse van de totale bedrijfsopbrengsten, AWBZ-zorgconcerns (excl. T) en kapitaalmarktrente, 1997-2009

Bron: jaarrekeningen 2009, CBS.

4.5 Rente lang krediet naar looptijd van de lening

Staat 5. Rente en restschuld eind 2009 uit jaarrekeningen naar oorspronkelijke looptijd¹⁾

Sector	Oorspronkelijke looptijd in jaren	Gemiddelde rente (ongewogen)	Mediane rente	Restschuld eind 2009	
		%		mln euro	% aandeel
GGZ	2 tot 5	5,71	5,56	49	4
	5 tot 10	4,38	4,24	26	2
	10 en meer	4,79	4,67	1.172	94
	<i>Subtotaal</i>	4,78	4,67	1.246	100
GHZ	2 tot 5	4,78	4,87	19	2
	5 tot 10	4,41	3,90	25	2
	10 en meer	4,68	4,52	1.201	95
	Niet bekend	4,28	4,28	15	1
	<i>Subtotaal</i>	4,66	4,50	1.259	100
VV	2 tot 5	4,67	4,58	14	1
	5 tot 10	4,01	4,15	58	2
	10 en meer	4,99	4,83	2.480	96
	Niet bekend	4,97	5,16	23	1
	<i>Subtotaal</i>	4,94	4,79	2.575	100
Totaal AWBZ (excl. T)	2 tot 5	4,90	4,75	81	2
	5 tot 10	4,16	4,14	109	2
	10 en meer	4,87	4,71	4.85	95
	Niet bekend	4,93	4,54	38	1
	<i>Totaal</i>	4,84	4,69	5.080	100

Bron: Modeljaarrekeningen 2009. 1) Uitgezonderd leningen afgesloten voor 1987.

De gemiddelde rente van leningen met een looptijd van minder dan 5 jaar bedraagt 4,90% voor AWBZ-zorgconcerns (excl. Thuiszorg), terwijl bij leningen met een looptijd van 10 jaar of hoger de gemiddelde rente gelijk is aan 4,87%. Het gemiddelde rentepercentage van leningen met een looptijd groter dan 5 jaar tot 10 jaar is echter veel lager, met 4,16%. Hierbij kan opgemerkt worden dat de kapitaalmarktrente wellicht grotendeels het verschil in gemiddeld rentepercentage verklaart. En dat het jaar van afsluiting meer bepalend is voor het gemiddelde rentepercentage, dan de looptijd van de lening.

4.6 Rente lang krediet naar solvabiliteit, weerstandsvermogen, rentabiliteit, inzenddatum DigiMV en ziekteverzuim

Met behulp van een regressie-analyse is gekeken of er een duidelijk verband is tussen diverse variabelen van het zorgconcern en de rentepercentages waarvoor leningen zijn afgesloten. Bij iedere analyse is per sector de determinatie-coëfficiënt (R^2) en de significantie bepaald. De R^2 is de determinatie-coëfficiënt en geeft het percentage verklaarde variantie weer. Een R^2 van 0,394 betekent dat 39,4 procent van de variantie in de rente wordt verklaard door de onderzochte variabele. Voor de significantie geldt dat wanneer de significantie onder de 0,05 blijft, verondersteld kan worden dat de uitkomst niet door toeval is ontstaan.

Regressie-analyses zijn uitgevoerd voor de volgende verklarende variabelen: solvabiliteit, weerstandsvermogen, rentabiliteit, inzenddatum DigiMV en ziekteverzuim. Voor de meeste van de hiervoor genoemde variabelen, over 2009, geldt dat deze vooral voor de in 2009 afgesloten leningen van invloed kunnen zijn. Daarom is de analyse uitgevoerd op alle in 2009 afgesloten leningen. Maar ook zijn de analyses uitgevoerd op alle in zowel 2008 als 2009 afgesloten leningen. Hierbij is uitgegaan van de veronderstelling dat voor de meeste instellingen de betreffende variabele tussen 2008 en 2009 niet sterk zal zijn gewijzigd.

De *solvabiliteit* is bepaald als het totaal eigen vermogen gedeeld door het balanstotaal. Het *weerstandsvermogen* is bepaald als het totaal eigen vermogen gedeeld door de totale bedrijfsopbrengsten. De *rentabiliteit* is bepaald als het bedrijfsresultaat gedeeld door de totale bedrijfsopbrengsten.

Voor de inzenddatum is de datum overgenomen uit de DigiMV-levering van het CIBG. Op deze datum is DigiMV door het zorgconcern definitief afgesloten en verstuurd. Het gebruikte ziekteverzuimcijfer is overgenomen uit DigiMV uit het onderdeel Personeelsbeleid; Verzuim totaal personeel in loondienst (%).

Staat 6. Regressie-analyse naar effect van variabele 2009 op werkelijke rente 2008 en 2009 uit jaarrekeningen 2009

Leningen afgesloten in...							
2009				2008 en 2009			
	Aantal leningen	R ²	Signifi cantie		Aantal leningen	R ²	Signifi cantie
Solvabiliteit							
ZKH	79	0,0630	<0,05		132	0,0300	<0,05
GGZ	19	0,0027	NS		63	0,0063	NS
GHZ	24	0,0657	NS		69	0,0034	NS
VV	71	0,0019	NS		147	0,0029	NS
Weerstandsvermogen							
ZKH	79	0,0500	<0,05		132	0,0309	<0,05
GGZ	19	0,0027	NS		63	0,0056	NS
GHZ	24	0,0166	NS		69	0,0000	NS
VV	71	0,0463	NS		147	0,0024	NS
Rentabiliteit							
ZKH	79	0,0191	NS		132	0,0087	NS
GGZ	19	0,1345	NS		63	0,0176	NS
GHZ	24	0,0392	NS		69	0,0285	NS
VV	71	0,0089	NS		147	0,0099	NS
Inzenddatum DigiMV							
ZKH	79	0,0450	NS		132	0,0476	<0,05
GGZ	19	0,0027	NS		63	0,0356	NS
GHZ	26	0,0176	NS		71	0,0166	NS
VV	71	0,0054	NS		147	0,0080	NS
Ziekteverzuim							
ZKH	73	0,0124	NS		124	0,0331	<0,05
GGZ	19	0,0024	NS		63	0,0462	NS
GHZ	24	0,3667	<0,05		69	0,1668	<0,05
VV	68	0,0138	NS		142	0,0192	NS

NS = Niet Significant.

Bron: jaarrekeningen 2009, CBS

Uit de resultaten van de analyse volgt dat bij de sector ZKH het effect op de rente van de solvabiliteit en het weerstandsvermogen significant is. Dat wil zeggen dat de significantie kleiner is dan 0,05.

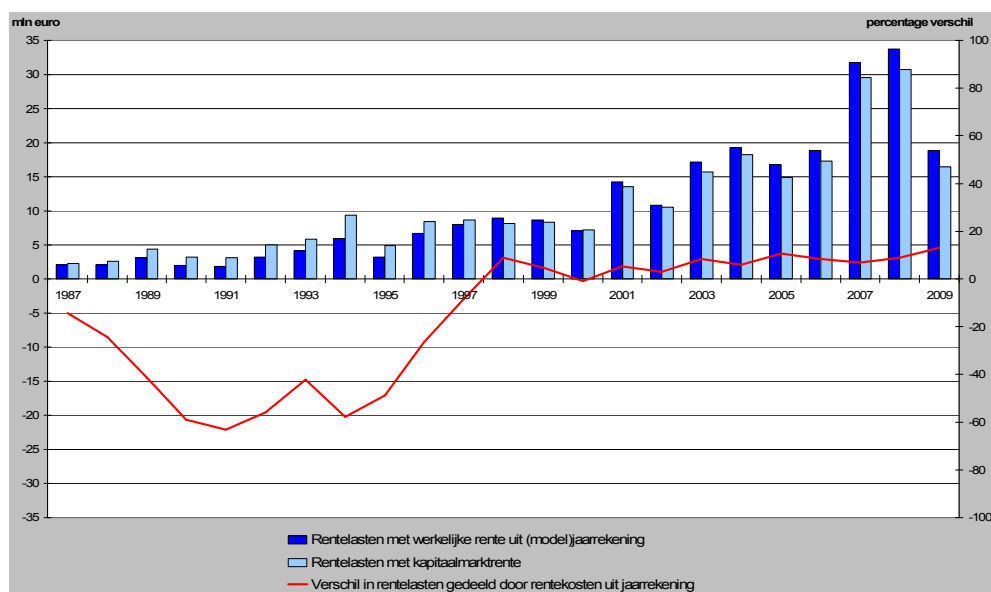
Daarnaast geeft de R² voor deze sector ZKH nog een redelijke waarde. Uit deze resultaten kan geconcludeerd worden dat uit de analyse van de beschikbare leninggegevens over 2008 en 2009 voor de sector ZKH een negatief verband zichtbaar is tussen het rentepercentage en de solvabiliteit en tussen rentepercentage en het weerstandsvermogen. Voor rentabiliteit is geen enkele waarde significant.

Voor de inzenddatum is één significante waarde zichtbaar bij de sector ZKH. Het rentepercentage is hoger als het jaardocument later wordt vastgesteld.

Voor het ziekteverzuim komt uit de analyse een negatief verband tussen rentepercentage en ziekteverzuim bij de GHZ. De R^2 -waarden zijn hier zeer groot. Dit is een onverwachte uitkomst. Wel goed hierbij op te merken is dat het ziekteverzuim een gemiddelde is van het gehele concern en hierdoor de uitkomsten wellicht enigszins verstoort. Daarnaast is het aantal leninggegevens met 24 leningen voor 2009, wel beperkt. Voor de leningen afgesloten in 2008 en 2009 geldt bij ZKH een significante positieve correlatie.

4.7 Rentelasten lang krediet

Figuur 10. Rentelasten lang krediet: werkelijke rente uit jaarrekeningen 2009 voor AWBZ-zorgconcerns (excl. T) en kapitaalmarktrente

Bron: DNB, jaarrekeningen 2009.

Verschillende rentepercentages leiden bij gelijke restschulden tot verschillende rentelasten. Gekeken is naar de omvang van de rentelasten van langlopende leningen op basis van de werkelijke rente en op basis van de 'jongste tienjarige staatslening'. Hiervoor zijn de restschulden van alle beschikbare leningen vermenigvuldigd met beide rentepercentages. In figuur 10 zijn van de beschikbare leninggegevens uit de jaarrekeningen de rentelasten zichtbaar per jaar van afsluiting. De totaalbedragen in deze figuur betreffen *alleen* leningen waarvoor een restschuld eind 2008 en/of eind 2009 beschikbaar is. De totalen zijn niet opgehoogd tot het populatietotaal uit de statistiek Zorginstellingen van het CBS. Zie daarvoor tabel 11.

De rode lijn in figuur 10 geeft het procentuele verschil weer tussen berekende kosten op basis van de werkelijke rentepercentages uit de jaarrekeningen en op basis van de kapitaalmarktrente, ten opzichte van de berekende werkelijke rentelasten.

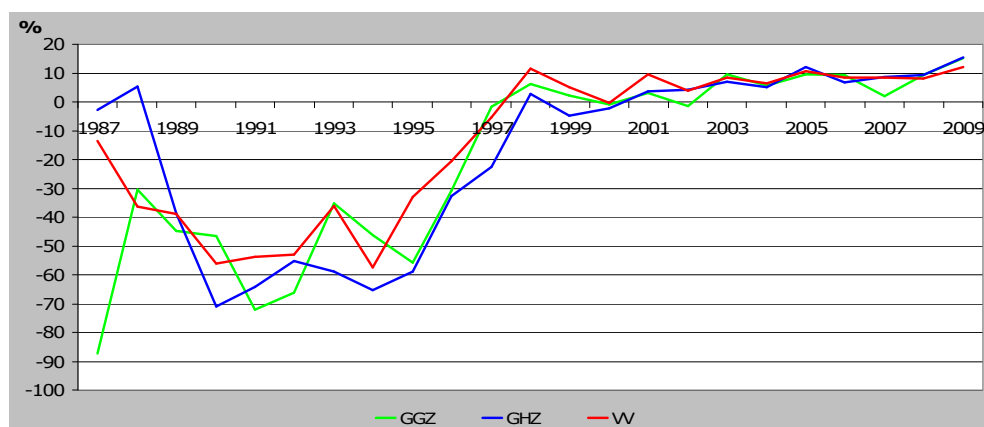
Zoals ook uit de figuren van paragraaf 4.3 naar voren komt verschillen de werkelijke rentepercentages en die van de ‘jongste tienjarige staatslening’ veel van elkaar in de jaren voor 1997. In de jaren na 1997 zijn die verschillen veel kleiner. Dit resulteert ook in een verschil in rentelasten. Dat verschil is vóór 1997 procentueel gezien veel groter dan voor de jaren na 1997.

De daling van de totale rentekosten in 2009 is het gevolg van een lagere omvang van in 2009 afgesloten leningen uit de beschikbare jaarrekeningen. Vooral bij de GGZ is een sterke daling zichtbaar. Bij de VV is deze maar heel klein ten opzichte van de jaren 2007 en 2008.

In de jaren na 1997 tot 2009 varieert het procentuele verschil in rentekosten tussen -8 en 13 procent, waarbij de werkelijke rentelasten in de meeste jaren hoger zijn dan de rentelasten berekend met kapitaalmarktrente.

De niet opgehoogde rentelasten van langlopende leningen op basis van de werkelijke rente uit de jaarrekeningen 2009 over de jaren 1987 tot en met 2009 zijn gelijk aan 248,7 miljoen euro voor AWBZ-zorgconcerns (exclusief thuiszorginstellingen). Dat is vrijwel gelijk aan de berekende rentelasten op basis van de kapitaalmarktrente, ter grootte van 248,3 miljoen euro. In het vorige rapport op basis van jaarrekeningen 2007 lagen de totale werkelijke rentelasten nog onder de totale rentelasten op basis van kapitaalmarktrente. Sinds 2001 zijn de werkelijke rentelasten ieder jaar groter dan de rentelasten op basis van kapitaalmarktrente. Dit resulteert nu in een omslag voor het totaal over de afgelopen 23 jaar naar hogere werkelijke rentelasten. Zie voor de berekende rentelasten per sector tabel 10.

Figuur 11. Procentueel verschil berekende rentelasten (jaarrekening en jongste tienjarige staatslening) gedeeld door rentelasten uit jaarrekeningen, naar sector

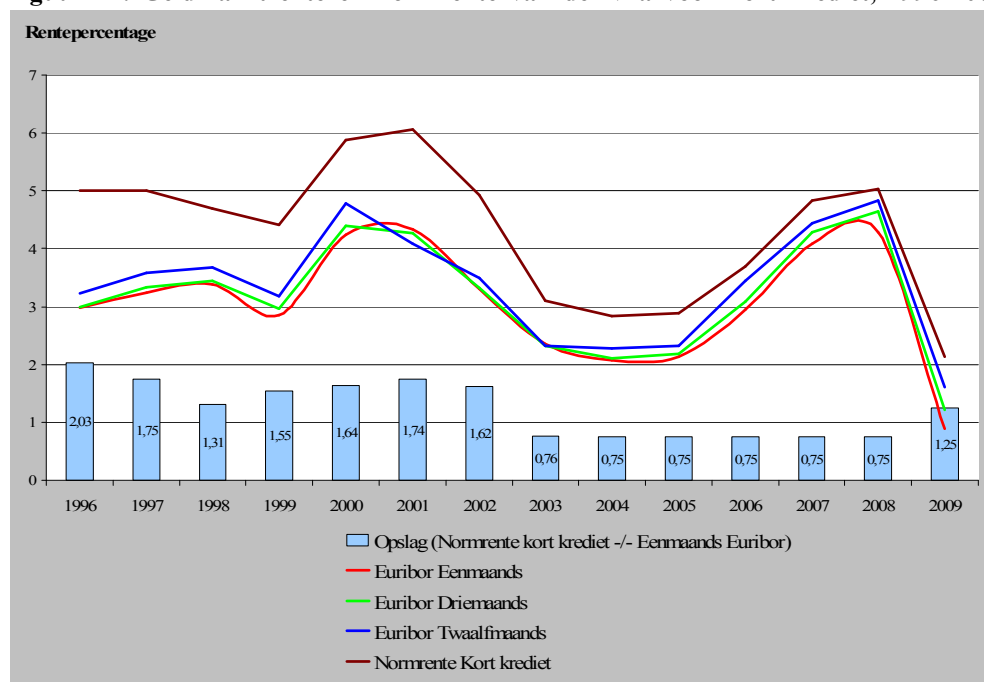

Bron: DNB, jaarrekeningen 2009.

De in figuur 10 getoonde lijn met het procentuele verschil tussen de rentelasten voor alle AWBZ-concerns (in de steekproef), is in figuur 11 uitgesplitst naar sector. Vanaf 1999 zijn de verschillen per sector kleiner dan in de jaren daarvoor.

5. Kort krediet

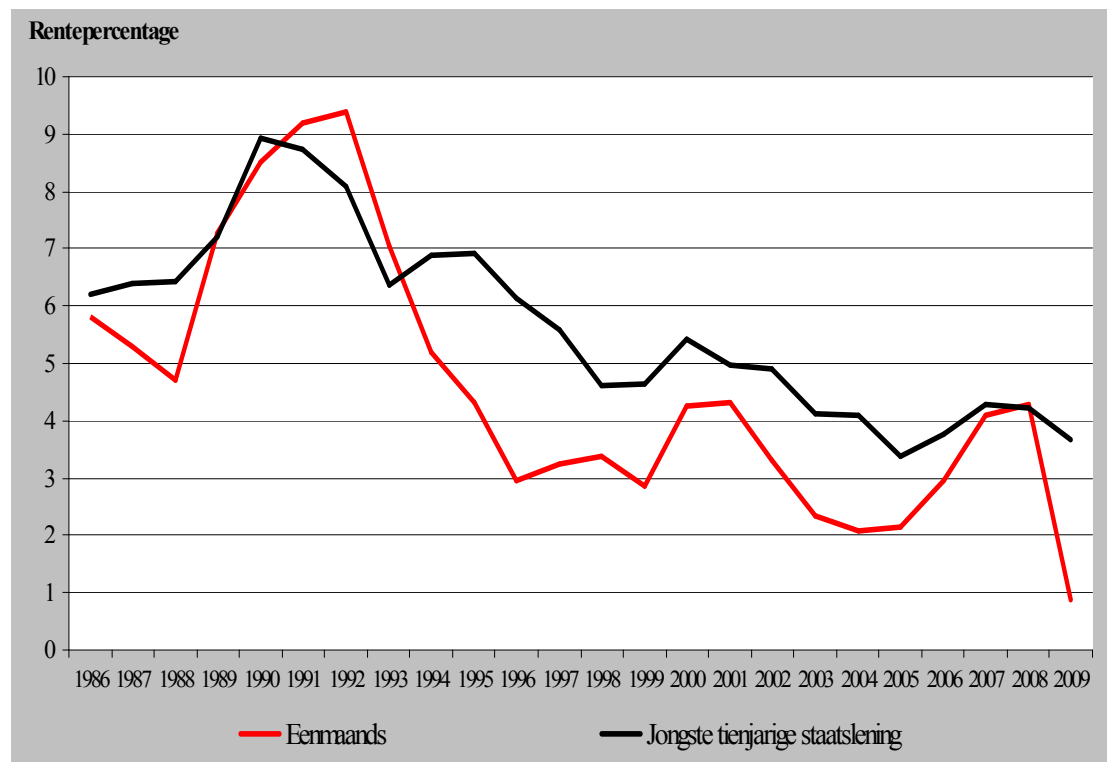
Figuur 12. Geldmarktrente en normrente van de NZa voor kort krediet, 1996-2009

Bron: DNB, NZa.

De normrente van de NZa voor kort krediet wordt jaarlijks vastgesteld en gebruikt voor het berekenen van de aanvaardbare rentelasten van kort krediet. De normrente bestaat uit twee delen: de basisrente en een renteopslag. Met ingang van 2003 is de basisrente gelijk aan het jaargemiddelde van het Euribortarief voor 1 maand. Tot en met 2002 werd de basisrente door de NZa gebaseerd op het jaargemiddelde van de basisrente van de grote Nederlandse Handelsbanken. De renteopslag tot en met 2002 was 0,95% en van 2003 tot 2009 was de renteopslag 0,75%. In 2009 is de normrente tijdelijk met een extra opslag van 0,5% opgehoogd. Dit in verband met de kredietcrisis en de door kredietverschaffers gehanteerde liquiditeitstoelagen. (bron: NZa).

Figuur 13. Rente Euribor (tot 1999 Aibor) Eenmaands en Jongste tienjarige staatslening, 1986-2008

Bron: DNB.

Uit figuur 13 blijkt dat de korte-termijnrente in de meeste jaren lager ligt dan de lange termijnrente.

6. Conclusies

Op basis van de overzichten van lopende leningen uit de representatieve steekproef van jaarrekeningen 2009 is de ontwikkeling in de afgelopen twintig jaar geschetst van de werkelijke rentepercentages en rentelasten. Verder zijn de gerealiseerde rentelasten vergeleken met de door de NZa vergoede rentelasten en is het verschil bekeken tussen de werkelijke rente en de kapitaalmarktrente.

In 2009 ontvingen alle AWBZ-zorgconcerns (exclusief thuiszorginstellingen) een totaalbedrag van 420 miljoen euro als vergoeding voor de rentelasten (AWBZ-financiering). Deze vergoeding is hoger dan de totale gerealiseerde financiële lasten, waarvan het merendeel rentelasten betreft, ter grootte van 408 miljoen euro. Het totaal aan NZa-vergoedingen bij de GGZ is kleiner dan de totale financiële lasten uit de jaarrekeningen. Dit komt waarschijnlijk doordat de kapitaallasten (incl. rente) m.b.t. kleinschalig wonen niet zijn opgenomen in het nacalculatieformulier.

De rentepercentages waarvoor zorgconcerns langlopende leningen afsluiten verschillen sterk. De spreiding van de rente is sinds de introductie van de rentenormering in 1996 minder groot. Voor leningen afgesloten in 2009 was de rente behorende bij de 1^e decielgroep 2,91% en die bij de 9^e decielgroep 5,55%. Vanaf 1996 is het verschil tussen de mediaan van de afgesloten rente en de kapitaalmarktrente gering. Vanaf 2008 neemt de spreiding weer toe.

Tussen afgesloten rentepercentages en sector is geen duidelijk verband zichtbaar. Ook is er geen duidelijke relatie met de grootteklasse van de totale bedrijfsopbrengsten. De looptijd in jaren van de lening is niet direct van invloed op het gerealiseerde rentepercentage. De kapitaalmarktrente in een bepaald jaar lijkt van grotere invloed. De gemiddelde rente van leningen met een looptijd van minder dan 5 jaar bedraagt 4,90%, en bij leningen met een looptijd van 10 jaar of hoger is de gemiddelde rente gelijk aan 4,87%. De gemiddelde rente van leningen met een looptijd van 5 tot 10 jaar is daarentegen een stuk lager, met 4,16%.

Uit de regressie-analyse naar het effect van diverse variabelen op het rentepercentage, voor de jaren 2008 en 2009, en 2009 afzonderlijk, blijkt alleen bij de sector ziekenhuizen, een gering negatief verband zichtbaar tussen solvabiliteit en rentepercentage en tussen weerstandsvermogen en rentepercentage. Voor de overige variabelen, rentabiliteit, inzenddatum DigiMV en ziekteverzuim, lijkt dit verband minder duidelijk. Voor ziekenhuizen is in enkele gevallen voor één set jaren, nog wel een significante waarde zichtbaar.

De niet opgehoogde rentelasten van langlopende leningen op basis van de werkelijke rente uit de jaarrekeningen 2009 zijn gelijk aan 248,7 miljoen euro voor AWBZ-zorgconcerns (exclusief thuiszorginstellingen). Deze zijn net iets hoger dan de berekende rentelasten op basis van de kapitaalmarktrente ter grootte van 248,3 miljoen euro. In het vorige rapport op basis van jaarrekeningen 2007 lagen de totale werkelijke rentelasten nog onder de totale rentelasten op basis van kapitaalmarktrente. Sinds 2001 zijn de werkelijke rentelasten ieder jaar groter dan de rentelasten op basis van kapitaalmarktrente. Dit resulteert nu in een omslag voor het totaal over de afgelopen 23 jaar naar hogere werkelijke rentelasten.

Zichtbaar in de figuren uit dit rapport is dat de spreiding tussen de rentepercentages, en de afstand tussen kapitaalmarktrente en door zorgconcerns afgesloten rentepercentages sinds 2008 weer toeneemt. Wellicht zijn deze ontwikkelingen toe te schrijven aan de kredietcrisis. De kredietcrisis zou leiden tot een hogere rente voor het aantrekken van vreemd vermogen, omdat banken risico-opslagen voor onvoldoende liquiditeit, solvabiliteit en winstgevendheid hanteren.

7. Begrippen en afkortingen

ABR – Algemeen bedrijfsregister van het CBS, gebaseerd op het Handelsregister van de Kamers van Koophandel.

Aflossingsverplichtingen langlopende leningen – Totaal leningen met oorspronkelijke looptijd van meer dan één jaar, en een resterende looptijd van minder dan één jaar.

Afschrijvingen – De waardevermindering van duurzame productiemiddelen, zoals machines, gebouwen, vervoermiddelen en software, als gevolg van normale slijtage en voorzienbare economische veroudering.

Aibor – Voorloper van Euribor. Aibor was tot 1 januari 1999 de rente waartegen een aantal banken elkaar afrekenden.

AWBZ – Algemene Wet Bijzondere Zorgkosten

Crediteuren – Openstaande rekeningen voor geleverde producten of diensten die nog betaald moeten worden door de zorginstelling.

Euribor - Euro Interbank Offered Rate. Euribor is het rentetarief waartegen een groot aantal Europese banken elkaar leningen in euro's verstrekt. Binnen Euribor zijn er diverse rentetarieven, met verschillende looptijd. O.a. eenmaands, driemaands, twaalfmaands. (bron: HomeFinance.nl)

Financiële lasten – Rentelasten, de kosten van leningen, het verlies op deelnemingen en het verlies op beleggingen.

Financieringsoverschot – Schulden uit hoofde van financieringsoverschot. Het financieringsverschil is het geaccumuleerde verschil tussen het wettelijk vastgestelde jaarlijkse budget voor AWBZ- en Zvw-zorg en de daarop ontvangen vergoedingen. In het geval van een negatief financieringsverschil (oftewel meer ontvangen dan volgens het budget vastgesteld) is sprake van een schuld genaamd 'financieringsoverschot'.

GGZ - Geestelijke gezondheidszorg (inclusief verslavingszorg): Psychiatrische ziekenhuizen, Riagg's, RIBW's en geïntegreerde instellingen.

GHZ – Gehandicaptenzorg: dagverblijven en tehuizen

Geldmarktrente – Rente op leningen/beleggingen met een relatief korte looptijd (1 tot 12 maanden).

Jongste tienjarige staatslening - Volledige naam is 'kapitaalmarktrente van de jongste 10-jarige staatslening'. Dit is de gemiddelde kapitaalmarktrentevoet, afgemeten aan het rendement op de jongste tienjarige staatslening (bron: DNB).

Kapitaalmarkt - Onder de kapitaalmarkt wordt de markt verstaan waarop waardepapieren verhandeld worden met een looptijd van meer dan 1 jaar.

Kapitaalmarktrente - Lange rente.

Kapitaallasten – Som van de afschrijvingen, kosten van huur en lease van kapitaalgoederen en financiële lasten.

Kortlopende schulden - Verplichtingen die in het komende boekjaar moeten worden nagekomen.

Kortlopende schulden aan kredietinstellingen – Verplichtingen bij kredietinstellingen. Een kredietinstelling is een bedrijf met rechtspersoonlijkheid dat zich hoofdzakelijk bezig houdt met financiële bemiddeling, dat wil zeggen het aantrekken, omzetten en uitzetten van financiële middelen.

Langlopende schulden – Verplichtingen die voor een periode langer dan een jaar zijn aangegaan en waarvan de omvang vaststaat.

Nominale rente - De marktrente, die wordt gevormd door de reële rente en het verdisconteerde inflatiepercentage.

Normrente – Door de NZa vergoede rente aan zorginstellingen.

Overige bedrijfslasten – Totale bedrijfslasten exclusief afschrijvingen en huur/lease kapitaalgoederen.

Reële rente - Rente gecorrigeerd voor de inflatie. (Reële rente = Nominale rente $-$ /- inflatie).

SBI – StandaardBedrijfsIndeling - De SBI is gebaseerd op de indeling van de Europese Unie (Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté Européenne, afgekort: NACE) en op die van de Verenigde Naties (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, afgekort: ISIC). Deze indelingen worden ongeveer eens in de 15 jaar geactualiseerd. De structuur van de SBI bestaat uit vijf cijfers, waarbij de eerste vier cijfers, op een aantal uitzonderingen na, gelijk zijn aan de NACE. Op het niveau van de afdelingen, aangegeven door twee cijfers, stemmen SBI en NACE overeen met de ISIC.

T –Thuiszorg - Onderdeel van SBI ‘Verpleging, Verzorging en Thuiszorg (VVT). Voor dit onderzoek zijn de instellingen met thuiszorg als hoofdactiviteit bepaald op basis van aandeel intramuraal budget ten opzichte van het totale wettelijk budget. Zorgconcerns waarvan dit aandeel onder de 50 procent ligt zijn als ‘Thuiszorg’ meegenomen.

Totale bedrijfsopbrengsten - De opbrengsten uit de normale bedrijfsuitoefening, in dit geval verkopen van goederen en diensten, evenals de waarde van voorraadmutaties, geactiveerde productie voor het eigen bedrijf, subsidies en schadeuitkeringen.

Totale bedrijfslasten – De kosten die zijn gemaakt om de bedrijfsopbrengsten te realiseren, te weten de personeelskosten, de afschrijvingen op vaste activa en de overige bedrijfslasten.

Voorzieningen – Onderdeel van het vreemd vermogen waarvan de omvang of het moment van afwikkeling onzeker is. Bijvoorbeeld onderhoudsvoorzieningen.

V&V - Verpleging en Verzorging. Onderdeel van SBI ‘Verpleging, Verzorging en Thuiszorg (VVT)’. Voor dit onderzoek zijn de zorginstellingen met Verpleeg- en Verzorgingshuiszorg als hoofdactiviteit bepaald op basis van aandeel intramuraal budget ten opzichte van het totale wettelijk budget. Zorgconcerns waarvan dit aandeel op 50 procent of hoger ligt zijn als ‘VV’ meegenomen.

Werkelijke rente - De rente die zorginstellingen werkelijk hebben betaald. Dit in tegenstelling tot de normrente.

ZKH – Ziekenhuizen: Academische, algemene en categorale ziekenhuizen en revalidatie-instellingen.

Zvw – Zorgverzekeringswet.

8. Tabellenset

Hoofdstuk 3

Tabel 1a. Opbouw totaal balans passiva per sector, 2006 en 2007

	ZKH		GGZ		GHZ		VV ¹⁾		T ¹⁾	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
	mln euro									
Eigen vermogen (incl. voorzieningen)	3.291	3.579	763	850	1.076	1.141	2.655	2.225		457
Langl. schulden	6.760	6.561	1.174	1.243	1.727	1.852	3.905	3.775		379
Kortl. schulden incl. (Financ. overschot)	9.003	9.218	1.028	1.083	1.583	1.637	3.379	2.787		722
<i>Kortl. schulden</i>	.	6.761	979	1.059	1.524	1.604	.	2.729		706
<i>Financ. overschot</i>	.	2.459	49	24	59	33	.	58		16
<i>Totaal passiva</i>	19.054	19.358	2.965	3.176	4.386	4.630	9.939	8.786		1.557
	% aandeel									
Eigen vermogen (incl. voorzieningen)	17	18	26	27	25	25	27	25		29
Langl. schulden	35	34	40	39	39	40	39	43		24
Kortl. schulden incl. (Financ. overschot)	47	48	35	34	36	35	34	32		46
Kortl. schulden	.	35	33	33	35	35	.	31		45
Financ. overschot	.	13	2	1	1	1	.	1		1
<i>Totaal passiva</i>	100	100	100	100	100	100	100	100		100

Bron: CBS

1) Geen splitsing naar VV en T voor 2006. Totaal VV + T bij VV opgenomen.

Tabel 1b. Opbouw totaal balans passiva per sector, 2008 en 2009

	ZKH		GGZ		GHZ		VV		T	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
	mln euro									
Eigen vermogen (incl. voorzieningen)	3.279	3.787	878	987	1.280	1.566	2.390	2.655	450	504
Langl. schulden	7.567	8.101	1.434	1.498	1.878	2.077	3.755	3.838	464	487
Kortl. schulden	6.947	7.579	2.451	2.096	1.663	1.675	2.772	2.878	774	805
Financ. overschot	2.719	1.772	39	381	50	29	43	39	22	43
<i>Totaal passiva</i>	20.514	21.240	4.803	4.962	4.871	5.348	8.960	9.410	1.710	1.839
	% aandeel									
Eigen vermogen (incl. voorzieningen)	16	18	18	20	26	29	27	28	26	27
Langl. schulden	37	38	30	30	39	39	42	41	27	26
Kortl. schulden	34	36	51	42	34	31	31	31	45	44
Financ. overschot	13	8	1	8	1	1	0	0	1	2
<i>Totaal passiva</i>	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: CBS

Tabel 2. Opbouw kort- en langlopende schulden per sector, 2007, 2008 en 2009

	ZKH			GGZ			GHZ			VV			T		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
<i>mln euro</i>															
Langlopende schulden	6.561	7.567	8.101	1.243	1.434	1.498	1.852	1.878	2.077	3.775	3.755	3.838	379	464	487
Aflossingsverpl. langlop. leningen	619	603	656	77	102	107	119	137	153	281	276	290	37	37	38
Kortlopende schulden aan kredietinstellingen	1.982	1.759	2.241	174	1.369	1.010	520	535	423	561	690	714	79	122	134
Crediteuren	936	933	921	156	179	177	200	196	213	392	402	378	102	101	104
Overige kortlopende schulden	3.224	3.649	3.761	652	801	803	765	796	886	1.495	1.405	1.495	488	514	529
<i>Totaal schulden</i>	<i>13.322</i>	<i>14.511</i>	<i>15.680</i>	<i>2.302</i>	<i>3.885</i>	<i>3.593</i>	<i>3.456</i>	<i>3.542</i>	<i>3.752</i>	<i>6.504</i>	<i>6.528</i>	<i>6.715</i>	<i>1.085</i>	<i>1.238</i>	<i>1.292</i>
<i>% aandeel</i>															
Langlopende schulden	49	51	52	54	37	42	54	53	55	58	58	57	35	37	38
Aflossingsverpl. langlop. leningen	5	4	4	3	3	3	3	4	4	4	4	4	3	3	3
Kortlopende schulden aan kredietinstellingen	15	13	14	8	35	28	15	15	11	9	11	11	7	10	10
Crediteuren	7	6	6	7	5	5	6	6	6	6	6	6	9	8	8
Overige kortlopende schulden	24	25	24	28	21	22	22	22	24	23	22	22	45	42	41
<i>Totaal schulden</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Bron: CBS

Tabel 3. Representativiteit onderzoek, naar sector en grootteklasse van totale bedrijfsopbrengsten, 2009

Sector	Grootte totaal bedrijfs opbrengsten	Aantal zorgconcerns			Totaal bedrijfsopbrengsten			Totaal eindstand (restschuld) langlopende leningen		
		Leninggegevens uit Jaarrekening beschikbaar	Geen leninggegevens beschikbaar	Totaal	Leninggegevens uit Jaarrekening beschikbaar	Geen leninggegevens beschikbaar	Totaal	Leninggegevens uit Jaarrekening beschikbaar	Geen leninggegevens beschikbaar	Totaal
		Aantal			mln euro					
ZKH	tot 25 mln	6	3	9	71	42	112	62	24	86
	25 tot 50 mln	7	3	10	260	83	343	96	83	179
	50 tot 100 mln	26	2	28	1.690	500	2.190	765	287	1.051
	100 mln en meer	52	12	64	11.833	5.513	17.346	3.742	3.698	7.440
	Subtotaal	91	20	111	13.854	6.137	19.991	4.665	4.091	8.756
GGZ	tot 25 mln	9	35	44	100	309	409	18	34	52
	25 tot 50 mln	10	8	18	286	290	576	83	109	192
	50 tot 100 mln	13	1	14	937	71	1.008	246	42	288
	100 mln en meer	16	3	19	2.609	638	3.246	902	170	1.072
	Subtotaal	48	47	95	3.932	1.307	5.238	1.249	355	1.604
GHZ	tot 25 mln	31	38	69	266	196	462	91	54	146
	25 tot 50 mln	20	7	27	724	275	999	246	70	316
	50 tot 100 mln	17	6	23	1.216	526	1.742	262	291	553
	100 mln en meer	16	6	22	2.814	910	3.724	823	392	1.215
	Subtotaal	84	57	141	5.019	1.907	6.927	1.423	807	2.230
VV	tot 25 mln	124	71	195	1.099	790	1.889	645	251	896
	25 tot 50 mln	42	11	53	1.527	433	1.960	632	260	892
	50 tot 100 mln	35	6	41	2.258	590	2.848	798	229	1.026
	100 mln en meer	24	9	33	3.432	1.236	4.668	901	413	1.314
	Subtotaal	225	97	322	8.316	3.048	11.364	2.976	1.152	4.129
T	tot 25 mln	13	118	131	65	239	304	12	7	19
	25 tot 50 mln	1	6	7	49	235	283	1	3	5
	50 tot 100 mln	5	1	6	195	231	426	7	11	18
	100 mln en meer	6	1	7	2.315	187	2.502	387	96	483
	Subtotaal	25	126	151	2.623	892	3.516	407	117	524
Totaal AWBZ (excl. ZKH en T)										
	tot 25 mln	164	144	308	1.466	1.294	2.760	755	339	1.094
	25 tot 50 mln	72	26	98	2.536	999	3.535	962	438	1.400
	50 tot 100 mln	65	13	78	4.411	1.187	5.597	1.305	562	1.867
	100 mln en meer	56	18	74	8.855	2.783	11.638	2.626	975	3.601
	Subtotaal	357	201	558	17.267	6.262	23.529	5.648	2.314	7.962
Totaal (incl. ZKH en T)										
	tot 25 mln	183	265	448	1.601	1.575	3.176	829	370	1.199
	25 tot 50 mln	80	35	115	2.845	1.317	4.161	1.059	524	1.584
	50 tot 100 mln	96	16	112	6.296	1.918	8.213	2.077	859	2.936
	100 mln en meer	114	31	145	23.003	8.483	31.486	6.755	4.769	11.524
	Totaal	473	347	820	33.744	13.292	47.036	10.721	6.522	17.243

Bron: jaarrekeningen 2009, CBS.

Hoofdstuk 4

Paragraaf 4.1

Tabel 4. Spreiding van rente uit jaarrekeningen 2009, AWBZ-zorgconcerns (excl. T), 1987 - 2009

	Gemiddelde (Ongewogen)	1 ^e deciel	2e deciel	Mediaan (5e deciel)	8e deciel	9e deciel	Interdecieel ¹⁾
	%						
1987	5,92	3,94	4,52	6,72	7,10	7,25	3,31
1988	5,68	3,80	4,30	5,50	7,25	7,50	3,70
1989	5,17	3,90	4,30	5,09	5,75	7,00	3,10
1990	5,79	4,56	4,88	5,90	6,50	6,60	2,04
1991	5,54	4,00	4,32	5,40	6,40	7,55	3,55
1992	5,31	4,24	4,66	5,00	5,53	8,42	4,18
1993	4,96	3,96	4,14	4,44	5,72	7,25	3,29
1994	4,61	3,52	3,84	4,29	5,28	6,50	2,98
1995	5,07	3,35	3,67	4,29	7,00	7,38	4,03
1996	5,23	3,81	4,04	4,81	6,65	7,00	3,19
1997	5,26	3,95	4,59	5,26	6,20	6,48	2,53
1998	5,17	4,32	4,59	5,15	5,75	6,05	1,73
1999	4,99	4,03	4,39	4,97	5,71	6,15	2,12
2000	5,71	4,00	5,00	5,88	6,50	6,78	2,78
2001	5,31	4,30	4,90	5,35	5,90	6,10	1,80
2002	5,14	4,39	4,67	5,02	5,80	6,25	1,87
2003	4,49	3,82	4,07	4,47	4,90	5,25	1,43
2004	4,28	3,62	3,83	4,20	4,73	5,01	1,39
2005	3,89	3,01	3,30	3,75	4,30	4,98	1,97
2006	4,20	3,63	3,85	4,14	4,50	4,76	1,13
2007	4,70	4,08	4,42	4,76	5,01	5,23	1,15
2008	4,68	3,58	4,21	4,74	5,21	5,47	1,89
2009	4,32	2,91	3,57	4,49	5,02	5,55	2,64
1987-2009	4,84	3,63	4,00	4,71	5,70	6,37	2,74

Bron: jaarrekeningen 2009.

1) Interdecieel = verschil tussen 1^e en 9^e deciel.

Paragraaf 4.2

Tabel 5. Kapitaalmarktrente: Jongste tienjarige staatslening, 1987 - 2009

Jaar	Jongste tienjarige staatslening
	%
1987	6,41
1988	6,42
1989	7,21
1990	8,92
1991	8,74
1992	8,10
1993	6,35
1994	6,87
1995	6,90
1996	6,15
1997	5,58
1998	4,62
1999	4,65
2000	5,41
2001	4,96
2002	4,89
2003	4,12
2004	4,09
2005	3,37
2006	3,78
2007	4,29
2008	4,23
2009	3,68

Bron: DNB.

Paragraaf 4.3

Tabel 6. Gemiddelde (ongewogen) rente uit jaarrekeningen 2009 naar sector en kapitaalmarktrente

Jaar	Jongste tienjarige staats lening	Gemiddeld (ongewogen) rente							Totaal aantal leningen						
		ZKH	T	GGZ	GHZ	VV	Tot AWBZ (excl. ZKH en T)	ZKH	T	GGZ	GHZ	VV	Tot AWBZ (excl. ZKH en T)		
		%							aantal						
1987	6,41	6,93	5,91	4,84	6,57	5,61	5,92	67	12	3	16	26	45		
1988	6,42	5,31	6,24	4,53	6,62	5,52	5,68	8	13	5	12	41	58		
1989	7,21	4,80	4,63	5,24	4,77	5,35	5,17	14	6	12	22	47	81		
1990	8,92	5,46	6,50	5,90	5,52	5,85	5,79	17	2	6	10	33	49		
1991	8,74	5,19	6,60	5,04	5,38	5,87	5,54	17	7	19	18	36	73		
1992	8,10	5,19	5,62	4,97	5,18	5,50	5,31	25	10	14	13	35	62		
1993	6,35	4,55	5,24	4,97	4,45	5,40	4,96	24	10	18	35	42	95		
1994	6,87	4,34	4,06	4,84	4,37	4,74	4,61	26	12	23	57	62	142		
1995	6,90	4,83	4,03	4,90	4,27	5,59	5,07	24	2	14	25	43	82		
1996	6,15	5,12	6,03	5,39	4,50	5,55	5,23	26	7	14	34	71	119		
1997	5,58	5,74	5,29	5,37	4,61	5,55	5,26	20	12	20	41	93	154		
1998	4,62	5,07	5,37	5,19	4,77	5,32	5,17	33	11	18	32	87	137		
1999	4,65	4,63	5,38	5,06	4,53	5,08	4,99	38	10	16	26	132	174		
2000	5,41	5,44	5,89	5,77	5,39	5,83	5,71	63	16	19	32	79	130		
2001	4,96	4,85	4,85	5,00	5,07	5,56	5,31	93	8	23	51	78	152		
2002	4,89	4,69	5,01	4,96	5,14	5,19	5,14	65	16	19	33	85	137		
2003	4,12	4,22	4,57	4,53	4,36	4,54	4,49	86	14	47	58	119	224		
2004	4,09	4,10	4,37	4,30	4,20	4,33	4,28	120	20	27	82	123	232		
2005	3,37	3,55	4,30	3,84	4,14	3,80	3,89	117	9	29	59	139	227		
2006	3,78	4,06	4,17	4,24	4,09	4,24	4,20	106	9	25	46	110	181		
2007	4,29	4,68	4,78	4,42	4,81	4,72	4,70	75	17	24	53	102	179		
2008	4,23	4,68	5,43	4,66	4,62	4,72	4,68	53	18	44	45	76	165		
2009	3,68	4,08	4,45	4,61	4,62	4,14	4,32	78	12	19	42	71	132		
1987-2009	5,64	4,51	5,12	4,78	4,66	4,95	4,84	1.134	253	458	836	1.730	3.024		

Bron: DNB, jaarrekeningen 2009.

Tabel 7. Mediane rente uit jaarrekeningen 2009 naar sector en kapitaalmarktrente

Jaar	Jongste tienjarige staats lening	Mediane rente							Totaal aantal leningen						
		ZKH	T	GGZ	GHZ	VV	Tot AWBZ (excl. ZKH en T)		ZKH	T	GGZ	GHZ	VV	Tot AWBZ (excl. ZKH en T)	
		%							aantal						
1987	6,41	7,12	5,61	3,80	6,95	5,33	6,72		6	12	3	16	26	45	
1988	6,42	4,76	6,88	4,35	7,19	5,23	5,50		8	13	5	12	41	58	
1989	7,21	4,61	4,53	5,08	5,00	5,15	5,09		14	6	12	22	47	81	
1990	8,92	5,79	6,50	5,77	5,72	6,00	5,90		17	2	6	10	33	49	
1991	8,74	5,25	6,00	5,10	5,15	5,53	5,40		17	7	19	18	36	73	
1992	8,10	5,16	5,25	4,95	4,99	5,25	5,00		25	10	14	13	35	62	
1993	6,35	4,28	5,10	4,43	4,38	4,87	4,44		24	10	18	35	42	95	
1994	6,87	4,09	4,26	4,45	4,25	4,29	4,29		26	12	23	57	62	142	
1995	6,90	3,85	4,03	4,26	3,88	5,60	4,29		24	2	14	25	43	82	
1996	6,15	4,38	6,85	5,92	4,20	5,89	4,81		26	7	14	34	71	119	
1997	5,58	5,93	5,33	5,31	4,74	5,81	5,26		20	12	20	41	93	154	
1998	4,62	5,04	5,59	5,17	4,75	5,30	5,15		33	11	18	32	87	137	
1999	4,65	4,69	5,27	4,94	4,44	5,00	4,97		38	10	16	26	132	174	
2000	5,41	5,86	5,90	5,99	5,61	6,00	5,88		63	16	19	32	79	130	
2001	4,96	5,14	4,70	5,24	5,25	5,51	5,35		93	8	23	51	78	152	
2002	4,89	4,65	5,24	4,85	4,91	5,15	5,02		65	16	19	33	85	137	
2003	4,12	4,29	4,47	4,47	4,41	4,51	4,47		86	14	47	58	119	224	
2004	4,09	4,08	4,39	4,24	4,16	4,23	4,20		120	20	27	82	123	232	
2005	3,37	3,47	4,20	3,75	3,89	3,73	3,75		117	9	29	59	139	227	
2006	3,78	4,04	3,95	4,22	4,04	4,19	4,14		106	9	25	46	110	181	
2007	4,29	4,63	4,74	4,73	4,76	4,77	4,76		75	17	24	53	102	179	
2008	4,23	4,79	4,64	4,72	4,59	4,79	4,74		53	18	44	45	76	165	
2009	3,68	4,27	4,48	4,70	4,60	4,34	4,59		78	12	19	42	71	132	
1987-2009	5,41	4,44	4,84	4,67	4,53	4,82	4,71		1.134	253	458	836	1.730	3.024	

Bron: DNB, jaarrekeningen 2009.

Paragraaf 4.4

Tabel 8. Gemiddelde (ongewogen) rente uit jaarrekeningen 2009 naar grootteklasse bedrijfsopbrengsten, AWBZ-concerns (excl. T) en kapitaalmarktrente

Jaar	Jongste tienjarige staats lening	Gemiddeld (ongewogen) rente naar grootteklasse totaal bedrijfsopbrengsten			
		tot 25 mln %	25 tot 50 mln	50 tot 100 mln	100 mln en meer
1987	6,41	6,50	5,79	5,06	6,35
1988	6,42	6,22	6,29	5,62	5,28
1989	7,21	5,80	4,73	5,56	4,76
1990	8,92	5,39	6,30	5,41	6,05
1991	8,74	6,56	5,91	5,11	5,45
1992	8,10	5,20	6,27	5,58	4,78
1993	6,35	4,57	5,14	5,00	4,96
1994	6,87	4,75	4,75	4,41	4,70
1995	6,90	4,94	6,49	5,06	4,56
1996	6,15	5,59	5,28	5,49	4,95
1997	5,58	5,44	5,28	5,17	5,21
1998	4,62	5,20	5,18	5,14	5,16
1999	4,65	5,27	5,09	4,91	4,65
2000	5,41	5,90	6,07	5,61	5,38
2001	4,96	5,44	5,58	5,05	5,21
2002	4,89	5,70	4,94	5,01	5,01
2003	4,12	4,69	4,51	4,54	4,33
2004	4,09	4,50	4,14	4,13	4,28
2005	3,37	4,07	3,93	3,67	3,87
2006	3,78	4,40	4,13	4,22	4,10
2007	4,29	4,93	4,54	4,78	4,55
2008	4,23	4,57	4,76	4,42	4,81
2009	3,68	4,44	4,52	3,87	4,34
1987-2009	5,64	5,01	4,91	4,82	4,72

Bron: DNB, jaarrekeningen 2009, CBS.

Tabel 9. Mediane rente uit jaarrekeningen 2009 naar grootteklasse bedrijfsopbrengsten, AWBZ-concerns (excl. Thuiszorg) en kapitaalmarktrente

Jaar	Jongste tienjarige staats lening	Mediane rente naar grootteklasse totaal bedrijfsopbrengsten			
		tot 25 mln %	25 tot 50 mln	50 tot 100 mln	100 mln en meer
1987	6,41	7,05	5,75	4,52	6,95
1988	6,42	6,43	6,73	5,30	4,99
1989	7,21	5,40	4,95	5,50	4,80
1990	8,92	5,68	6,50	5,69	5,80
1991	8,74	7,00	5,60	5,30	5,20
1992	8,10	5,08	4,98	5,25	4,93
1993	6,35	4,36	4,42	4,60	4,52
1994	6,87	4,55	4,25	4,15	4,39
1995	6,90	3,88	7,13	4,34	4,20
1996	6,15	6,05	4,79	5,49	4,49
1997	5,58	5,84	5,30	4,99	5,10
1998	4,62	5,15	5,15	5,09	5,21
1999	4,65	5,10	4,95	4,95	4,80
2000	5,41	6,04	6,39	5,72	5,66
2001	4,96	5,71	5,52	5,29	5,25
2002	4,89	5,65	4,87	4,92	5,10
2003	4,12	4,75	4,42	4,42	4,41
2004	4,09	4,28	4,06	4,09	4,22
2005	3,37	4,00	3,62	3,60	3,76
2006	3,78	4,29	4,17	4,22	4,08
2007	4,29	4,95	4,70	4,80	4,69
2008	4,23	4,85	4,64	4,63	4,78
2009	3,68	4,72	4,68	3,97	4,54
1987-2009	5,41	4,90	4,75	4,70	4,60

Bron: DNB, jaarrekeningen 2009, CBS.

Paragraaf 4.7

Tabel 10. Rentelasten naar sector (rente uit jaarrekening en kapitaalmarktrente) (onopgehoogd, alleen op basis van beschikbare detailinformatie leningen)¹⁾

Jaar	Restschuld eind 2009			Rentepercentage				Rentelasten					
				Gemiddelde uit jaarrekening			Jongste tienjarige staatslening	jaarrekening			Kapitaalmarktrente		
	GGZ	GHZ	VV	GGZ	GHZ	VV		GGZ	GHZ	VV	GGZ	GHZ	VV
	mln euro			%				mln euro					
1987	1,2	6,8	22,4	4,84	6,57	5,56	6,41	0,0	0,6	1,4	0,1	0,6	1,6
1988	4,3	7,1	26,7	4,53	6,62	5,46	6,42	0,2	0,6	1,3	0,3	0,5	1,8
1989	16,0	12,1	17,7	5,24	4,77	5,35	7,21	0,9	0,8	1,4	1,3	1,2	1,9
1990	3,4	8,6	21,2	5,90	5,52	5,85	8,92	0,2	0,5	1,4	0,3	0,8	2,1
1991	12,4	7,4	12,1	5,04	5,38	5,87	8,74	0,7	0,5	0,7	1,2	0,8	1,1
1992	13,1	9,0	35,7	4,97	5,18	5,50	8,10	0,7	0,5	2,0	1,1	0,8	3,1
1993	23,0	26,9	36,4	4,97	4,37	5,35	6,35	1,1	1,2	1,8	1,5	1,9	2,4
1994	25,3	59,0	39,7	4,84	4,35	4,74	6,87	1,5	2,5	1,9	2,2	4,2	3,0
1995	20,6	26,4	19,9	4,90	4,27	5,59	6,90	1,0	1,2	1,1	1,5	1,9	1,5
1996	15,2	54,1	62,5	5,33	4,50	5,55	6,15	0,8	2,6	3,3	1,0	3,4	4,0
1997	26,9	33,0	78,1	5,37	4,66	5,54	5,58	1,5	1,8	4,6	1,6	2,2	4,9
1998	27,7	36,1	101,6	5,19	4,77	5,32	4,62	1,4	1,8	5,7	1,3	1,8	5,0
1999	19,1	23,1	95,1	5,06	4,53	5,09	4,65	1,1	1,2	6,4	1,0	1,3	6,0
2000	17,3	26,3	79,3	5,77	5,39	5,81	5,41	1,0	1,6	4,5	1,0	1,6	4,6
2001	94,6	85,0	79,8	5,00	5,07	5,56	4,96	4,9	4,7	4,7	4,7	4,5	4,3
2002	43,9	45,4	116,0	4,96	5,14	5,19	4,89	2,2	2,4	6,2	2,2	2,3	6,0
2003	83,3	93,6	181,8	4,53	4,37	4,54	4,12	4,0	4,5	8,7	3,6	4,1	8,0
2004	110,2	72,1	209,4	4,30	4,20	4,33	4,09	5,0	4,2	10,1	4,7	4,0	9,5
2005	77,7	102,2	240,2	3,84	4,16	3,80	3,37	3,0	4,1	9,6	2,7	3,6	8,6
2006	75,2	87,0	266,2	4,24	4,09	4,24	3,78	3,2	4,2	11,4	2,9	4,0	10,4
2007	151,4	176,7	318,3	4,42	4,81	4,72	4,29	7,6	8,9	15,4	7,4	8,1	14,1
2008	279,2	149,7	274,4	4,66	4,62	4,72	4,23	13,1	7,9	12,8	11,8	7,1	11,8
2009	105,0	115,5	240,4	4,61	4,62	4,14	3,68	4,6	4,3	10,1	3,9	3,7	8,8

Bron: DNB, jaarrekeningen 2009, CBS.

1) De leningen waarvan zowel Restschuld 2008 als Restschuld 2009 ontbreken zijn in deze tabel niet meegenomen.

Tabel 11. Afleiding rentelasten voor totale populatie op basis van detailinformatie leningen uit jaarrekeningen, 2009

	GGZ		GHZ		VV	
	(Model)	Totale populatie	(Model)	Totale populatie	(Model)	Totale populatie
	jaarrekening ¹⁾	CBS-statistiek ²⁾	jaarrekening ¹⁾	CBS-statistiek ²⁾	jaarrekening ¹⁾	CBS-statistiek ²⁾
	mln euro					
Restschuld 2009	1.246	1.498	1.259	2.077	2.575	4.325
Rentelasten uit jaarrekening 2009	60	94	63	108	127	232

Bron: DNB, jaarrekeningen 2009, CBS. 1) Onopgehoogd. 2) Opgehoogd.

Hoofdstuk 5

Tabel 12. Vergelijking Euribor en normrente van de NZa, 1996 – 2009

Jaar	Euribor (tot 1999 Aibor)			Normrente NZa	Normrente kort krediet -/- Eenmaands Euribor
	Eenmaands	Driemaands	Twaalfmaands	Kort krediet	
	%				
1996	2,97	3,00	3,23	5,00	2,03
1997	3,25	3,34	3,59	5,00	1,75
1998	3,39	3,45	3,68	4,70	1,31
1999	2,86	2,96	3,18	4,41	1,55
2000	4,24	4,40	4,79	5,88	1,64
2001	4,33	4,27	4,09	6,07	1,74
2002	3,31	3,32	3,49	4,93	1,62
2003	2,35	2,33	2,33	3,11	0,76
2004	2,08	2,11	2,27	2,83	0,75
2005	2,14	2,18	2,33	2,89	0,75
2006	2,94	3,08	3,44	3,69	0,75
2007	4,08	4,28	4,45	4,83	0,75
2008	4,28	4,64	4,83	5,03	0,75
2009	0,89	1,22	1,61	2,14	1,25

Bron: DNB, NZa.

Tabel 13. Vergelijking Euribor en jongste tienjarige staatslening, 1986 – 2009

Jaar	Euribor (tot 1999 Aibor)	Jongste tienjarige staatslening	Vershil
	Eenmaands		
	%	%	
1987	5,30	6,41	1,11
1988	4,71	6,42	1,71
1989	7,27	7,21	-0,06
1990	8,50	8,92	0,42
1991	9,20	8,74	-0,46
1992	9,38	8,10	-1,28
1993	7,04	6,35	-0,69
1994	5,18	6,87	1,69
1995	4,33	6,9	2,57
1996	2,97	6,15	3,18
1997	3,25	5,58	2,33
1998	3,39	4,62	1,23
1999	2,86	4,65	1,79
2000	4,24	5,41	1,17
2001	4,33	4,96	0,63
2002	3,31	4,89	1,58
2003	2,35	4,12	1,77
2004	2,08	4,09	2,01
2005	2,14	3,37	1,23
2006	2,94	3,78	0,84
2007	4,08	4,29	0,21
2008	4,28	4,23	-0,05
2009	0,89	3,68	2,79

Bron: DNB.